

ГОД VI

ЛІСТАПАД - СЪНЕЖАНЬ

№ 51

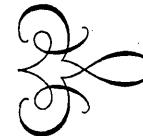
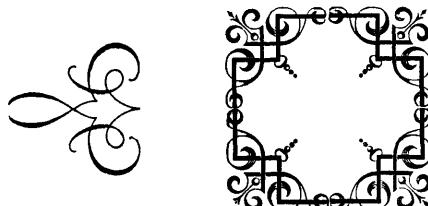
1952 г.

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

ДВУМЕСЯЧНЫ ЧАСАПІС БЕЛАРУСКАЕ РЭЛІГІЙНАЕ ДУМКІ

ЗЪМЕСТ

а. Леў — З намі Бог!	1
а. Лазар — Бог у гісторыі	2
А. Надсон — Супрацькатализкая пропаганда ў БССР	4
а. Л. Гарошка — Стылёвая беларуская дзераўлянныя святыні	6
а. Л. Гарошка — Замкавая царква ў Менску	8
I. Ігарэвіч — Яшчэ аб Горадні	9
А. Жменя — Нэрвы на вытрымалі	10
На рэлігійнай ніве	12
Беларуская хроніка	14
А. К. — На кніжнай паліцы	16
Абразкі з жыцьця	**

BOŽYM ŠLACHAM (SUR LA VOIE DIVINE)

BULLETIN RELIGIEUX BIELORUSSIEN BIMESTRIEL
Année VI. № 51 Novembre-Décembre 1952

51, rue des Ss-Pères — PARIS · VIe

Перадплата «Божым Шляхам» на 1953 г.		
	За адзін нумар	На год
Францыя	60 фр.	350 фр.
Англія	1 ш. 10 пэн.	10 шыл.
Аргэнтына	2 пэз.	10 пэз.
Аўстралія	2 ш.	8 шыл.
З. Ш. А.	20 цэн.	1 дал.
Бэльгія	8 б. фр.	50 б. фр.
Данія	1 д. кар.	6 д. кар.
Канада	20 цэн.	1 дал. 20 ц.
Нямеччына	80 пф.	5 н. м.
Швэція	1 ш. кар.	6 ш. кар.

Грошы слашь на адрасы:

У ФРАНЦЫІ:

Chèque Postale : Paris c. 6287 44
R. P. Horosko Leo 95, rue de Sèvres,
PARIS VIe.

У АНГЛІІ:

Rev. dr. C. Sipovic, Marian House, Holden Avenue, LONDON N. 12.

У АРГЭНТЫНЕ:

Asociacion Bielorusa en la Argentina C. Coronel Sayos 2981,
4, de Junio, Buenos Aires.

У АЎСТРАЛІІ:

Mr. Jackievicz Donat, 60, Fisher Str.
East BRISBANE. Q-l'd.

У БЭЛЬГІІ:

Mr. Sacko Alexander. 19, Place Hoover,
LOUVAIN.

у НЯМЕЧЧЫНЕ: Weissruthenischer Caritasdienst in Deutschland. (20b) Goslar/Harz, Sommerwohlenstrasse 1 A.

КНІЖКІ ДА НАБЫЩЬЦЯ.

У Беларускіх Каталіцкіх Місіях у Лёндане і Парыжы можна купіць наступныя беларускія кніжкі:

Друга В. — Ты і яна. 250 фр — 6 шыл.
а. Л. Гарошка — Душа 40 фр. — 1 шыл.
а. Л. Гарошка — Паходжанье чалавека 20 фр. — 10 пэн.

а. Л. Гарошка — Сьв. Еўфрасіня — Прадслава Полацкая 130 фр.— 3 шыл.

Г-і Я. — Казкі № 2 — 30 фр. 15 пэн.

Г-і Я. — Казкі № 3 30 фр. 15 пэн.

Равенскі М. Арсеньева Н. — Магутны Божа. Песня з нотамі. — 5 фр. 3 пэн.

Народная казка — Музыка і чэрці 40 фр. 1 шыл.

Сяднёў М. — Цень Я Купалы 30 фр. 15 пэн.

Каваль П. — Беларусь у датах, ліках і фактах 250 фр. 6 шыл.

Змагар А. — Случчакі-Апавяданьне—100 фр. 2 ш.

Змагар А. — Рэпка-казка — 30 фр. 15 пэн.

Малітаўнік «Божым шляхам» 80 фр. 2 шыл.

Малітаўнік «Holas Duśy» 200 фр. 5 шыл.

Паштоўкі з беларускімі краявідамі — 15 фр. 8 п.

Камплект часапісу «Божым шляхам» за мінулыя гады 1200 фр. 1 ф. 10 шыл.

M. Bahdanovic — Weissruthenischer Heimat. Lyrik — 50 фр. 2 шыл.

Звязратаца на адрасы: У Францыі:

R. P. Horosko Leo, 95, rue de Sèvres, Paris VIe.

У Англіі: Rev. dr. C. Sipovic, Marian House, Holden Avenue, LONDON N. 12.

У Нямеччыне: Weissruthenischer Caritasdienst in Deutschland. (20b) Goslar/Harz, Sommerwohlenstrasse 1 A.

У ВАГА !

Усю карэспандэнцыю для рэдакцыі «Божым шляхам» просьціца высылаць на вышэйпаданы асабісты адрас адказнога рэдактара а. Л. Гарошка.

Рэдакцыя.

З беларускае народнае мудрасьці

Візен сокалт па ляту, і сава па воку.
Відна па вочках, хто ходзіць па начках.
Вока бачыць далёка, а разум яшчэ далей.
Вострае галавы і меч не бярэ.
Воўк гадаваны і няпрыяцель яднаны — усё роўна.

Воўк сабакі не баіцца, але яго зывягі ня любіць.
Вочча наш; бацька наш курэй kraŭ пад печ хаваў, дзеци сказалі, бацьку зывязалі. (Насьменшка над бацькамі, якія самі ня моляща і дзяцей ня вучашь маліцца).

Вуснамі мёд разълівае, а за пазухай камень трymае.

Вучыся і ад дурня, але ня будзь такі, як ён.

Выплюнушы сыліны не падымеш. (Сказанага ня вернеш).

Вялікаму каню, вялікі хамут.

Вясковы сабака, а дваровы служка - усё роўна.

Вясна і восень на рабой кабыле езьдзяць.

Гаварыць серабро; маўчачь золата.

Палоднаму на вуме хлеб, а п'янаму хмель.

Гара з гарою ня сходзяцца, а чалавек з чалавекам заўсёды стрэнеца.

Гаспадарку вадзіць, не зажмурыўши вочы хадзіць.

Гвалтам узяць возьмеш, а дашь не дасі.

Гдзе баліць - там ручка, а гдзе міла - там вочка.

Гдзе дзяцей сем, там і доля ўсем, а ў мяне адно і тое долі жадно.

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

Год VI.

ЛІСТАПАД-СЬНЕЖАНЬ

№ 51.

З намі Бог!

Свята Нараджэння Хрыста — гэта съята прыходу на Зямлю Бога-Любові. Калі ў Старым Запавеце толькі час-ад-часу ў прароцтвах успамінالся, што Бог бязьмежна любіць Людзей, дык у часе нараджэння Хрыста Бог ня толькі сказаў, але найбольш наглядна паказаў сваю бязьмежную любоў да людзкога роду.

Калісьці вуснамі прарока Ісаіі Бог казаў людзям: «Ці-ж можа жанчына забыцца аб сваім дзіцяці, каб не пащадаваць сына свайго лона? Але калі-б і яна забылася, дык я не забудуся аб табе» (Ісаія, XLIX, 15).

І Бог не забыўся людзей, ня выракся іх, хоць яны, пачаўшы ад першароднага граху, усё больш абражалі Яго, тупталі Ягоныя прыказаныні, Бог ніколі не перастае любіць людзей. Калі людзі на Божую дабрату адказвалі зыневажэннем, грэшным жыцьцём — Бог адказвае людзям па-Божаму — бесканечнай міласэрнасцю, бо Ён бесканечная Любоў. Ён пасылае на Зямлю свайго Адзінароднага Сына, каб Той прынёс збаўленыне ўсім людзтву; гэта значыць, каб прынёс Божую навуку, каб прыняў на Сябе ўсе людзкія слабасці і грахі, дык адпакутаваў за іх.

І як ніколі пісьменнікі і паэты ня змогуць даволі апіваць земскую любоў, дык тымболіш ня толькі пісьменнікі, але агулам усе людзі ніколі не перастануць услаўляць съята Нараджэння Хрыста, прыходу на Зямлю Бога-Любові.

Заўсёды вартасць нейкае рэчы ясьнай можна ўбачыць, калі прыраўняеца яе да іншага падобнае рэчы. А да чаго можна прыраўняць Божую любоў? На зямлі найбольш узынёслую любоўю лічыцца мацирынская любоў. Асабліва калі дзециям здарыцца якое няшчасце, выяўляеца веліч мацирынская любові. Хто ня бачыў, як маци вартуе дзень і ноч ля ложка хворага дзіцяці, як згінаеца над ім, старочысць үлавіць найменшы рух вуснаў і вачэй, адгадаць жаданыне хворага, каб хоць чым небудзь памагчы яму ў цярпеніні! Колькі гэроіствы і самаахвярнасці ў гэтай любові! Вялікая мацирынская любоў, але гэтая веліч аблежаваная і ў парашаныні з веліччу Божая любові яна ёсьць нічым. Для ратаванья людзей ад граху маткі нічога не маглі зрабіць, бо самі былі ў яго-

ным палоне, а Бог-Сын сходзіць з нябесных вышыняў на зямную даліну; з пасаду нябеснае славы да пакорнага паніжэння, лажучыся як немачнае дзіця ва ўбогіх ясьлях. Валадар сусьвету стаенца чалавекам, але не на тое, каб патураць людзкім слабасцям, а на тое, каб узыніць людзей да Сябе і прынясці Сябе Самога ў ахвяры за іх, каб гэткім чынам адкупіць іх з палону граху і ўмагчыміць людзям атрыманыне асьвячаючие ласкі, якія адчыняе вароты да вечнага щасця ў небе.

Гэтую праўду неабходна прыпамінаць якнайчасціцей, бо ў ёй выяўляеца асноўная розніца між хрысьціянскім і бязбожным съветаглядамі. Калі бязбожнікі выдумоўваюць розныя тэорыі на тое, каб панізіць чалавека да ўзору толькі вышэйшых жывёлаў — да быдла, дык хрысьціянства стараецца і ў сапраўданыці дае усё неабходнае чалавеку, каб яго узыніць да неба, да Бога. Не дарма падчас багаслужэння на Каляды ў съятынях урачыста пяюць «З намі Бог!»

На гэтым і павінна палягаць съяткаваныне Нараджэння Хрыста, каб сапраўды Бог быў з намі, каб Ён заваладарыў непадзельна ў нашай души, у нашай хаце, у нашым грамдзве. Калі хто абмяжоўвае сваё съяткаваныне толькі да сытнага стала, дык гэта далёка не сапраўдае съяткаваныне, бо-ж і нэхрысты любяць паласавацца пры розных нагодах за сытным сталом (нават часцей як 'вернікі').

Съяткуючы Нараджэнне Хрыста неабходна ўсведаміць, што найпершою ўмоваю гэтага съяткавання павінна быць павялічэнне хрысьціянскае любові да бліжніх, гэта значыць да ўсіх людзей — вось сапраўдны сэнс съяткавання. Дробныя выявы гэтае любові можна бачыць у съяточных пажаданынях і падарунках. Але і пажаданыні і падарункі бываюць розныя. Калісьці пастушкі з Бэтлеему і маті з усходу ахвяроўвалі Нованараджанаму найлепшае што мелі. Сённяня Христос у небе, але перад алтодам Ён казаў: «усё што зробіце аднаму з братоў Майх меншых, Мне зробіце». Згодна з гэтымі словамі і мы сёньня можам ахвяраваць Хрысту нашы найлепшыя дарункі. Але найлепшым дарункам будзе тое, што най-

УСІМ ЧЫТАЧОМ І УСЯМУ БЕЛАРУСКАМУ НАРОДУ РЭДАКЦЫЯ ЖАДАЕ АТРЫМАЦЬ
ВЯЛІКІЯ ЛАСКІ АД НОВАНАРОДЖАНАГА ХРЫСТА І ЗЫЧЫЦЬ ШЧАСЛІВАГА НОВАГА ГОДУ.

больш адказвае Ягонаму жаданню. І тут варта прыпомніць, што яшчэ ў Старым Запавешце Госпад гаварыў: «Мая ўся зямля дый усё, што яе напаўняе. Ці-ж Я буду есьці мяса валоў або буду пішь кроў казлоў? Богу ў ахвяру падзяку аддай і ўсявышняму дасі абяцанае табой» (Пс. XLIX, 12-14).

Тут вось і трэба сябе спытаць, што мы абяцаі калі ўсявышняму? Ёсьць такія вернікі, якія ніколі нічога Богу не абяцаюць, а заўсёды толькі жадаюць ад Бога, каб Ён даваў ім, каб Ён выконваў іхныя пажаданні. Падобна паводзяцца яны адносна сваіх бліжніх. Паважная прычына слабасці сучаснага рэлігійнага жыцця ляжыць у тым, што шматлікія вернікі ў штодзенным дзея-

ніні і малітве «Ойча наш» съвятыя слова: «съвяціся імя Тваё, прыйдзі валадарства Тваё, будзь воля Твяя, як на небе, так і на зямлі» — паўтараюць бязуважна, а галоўны націск кладуць толькі на слова: «Хлеба нашага штодзеннага дай нам сёньня».

Вось-жа ўзнак любові да Хрыста шчыра паабяцаем выконваць верна Божыя прыказанні, гэта будзе наш найлепшы дарунак Нованараджанаму. Тады Бог будзе заўсёды між намі, не ў ясьлях, але ў нашым сэрцы. Праз гэта хутчэй надыйдзе той дзень, калі ў нашай шматпакутнай бацькаўшчыне прыдзе канец бязбожнаму гаспадараўанню.

а. Леў.

Б о г у г і с т о� ы і

Аўстрыйскі гісторык праф. Карло Штумпф-Брэнтано перад сваю съмерцю ў Інсбруку 1832 г., разыўтваючыся навекі са сваімі сябрамі, казаў: «Дасьледваючы гісторыю, я меў магчымасць бачыць, як Божая рука адчуваеца на ходзе гісторыі чалавечтва». Для некаторых гэтыя слова вучонага на першы пагляд могуць выдавацца дзіўнымі, аднак тым ня менш яны праудзівія. Ня ўзгляднішы Божае рукі ў гістарычных падзеях, гісторыкі ня раз становіліся перад неразгаданымі «загадкамі». Напрыклад ведамы нямецкі гісторык Тодар Момзэн (1817-1903) свой вялікі твор у чатырох томах «Гісторыя Рыму» ўласціва пакінуў недакончаным і толькі аднойчы ў прыступе шчырасці сказаў свайму сябру, чаму так сталася: «У часе рымскіх імпэратараў праяўляеца нейкае та-
кое ператварэнне духовага жыцця, да якога я не могу выкрыць ані законаў, ані ўнутраных пры-
чынаў». Чамусыці Момзэн не заўважыў тae духо-
вае рэвалюцыі, якую ў рымскай імпэрыі выклікала хрысціянства і гэтае рэвалюцыя дэйнічае ўва ўсім съвеце. Не дарма цяпра усе гістарычныя даты рахуюцца: да Хрыста і па Хрысьце.

Праяўляеца Божая рука ў гісторыі рознымі спосабамі. Напрыклад для распаўсюджання Хрысціянства асабліва прыдатна была Рымская імпэрыя з яе добра ўпардкаванымі шляхамі камунікацыі, умагчыліваючы гэтым самым хуткае ўтварэнне хрысціянскіх грамадаў ува ўсіх важнейшых цэнтрах імпэрыі, а ўжо адтуль хрысціянства магло пранікаць у глыб правінцыяў і ў глыбіні людзкое души.

Вельмі харектэрна праяўляеца караючая Бо-

жая рука адносна злачынцаў. Трэба аднак засыцерагчыся, што «нельга дашуквацца Божае кары ў дачасным жыцці адносна кожнага ворага хрысціянства — гэта нават супярэчыла-б — Божым плянам адносна людзей, бо-ж уласцівая кара за трахі і ўсе злочыны чакае людзей па съмерці. Аднак часта ўжо і ў дачасным жыцці праяўляеца Божая караючая рука на публічных грэшніках асабліва падчас съмерці. Хрысціянскі аполёт Ляктанцій у першай палаўіне IV в. у сваім творы «Аб съмерці тых, што прасъледуюць», звярнуў увагу на вымоўны факт, што большасць рымскіх імпэратараў, якія прасъледавалі хрысціян, загінула не сваю съмерцию. Вось некалькі прыкладаў:

Нэрон кончыў жыццё самагубствам паслья таго, як сэнат адабраў ад яго ўладу ў 68 г. Доміцыяна замардавалі ваенныя, што съцераглі ягонага палацу ў 96 г. Дэкій паслья наўдачнае вайны каля Мессіны ў 251 г. уцякаючы заблукаваўся ў балоце і загінуў у твані, а перш ён марыў, каб вынішчыць дазваньня хрысціянства. Валерыян ў 260 г. трапіў у палон пэрскаму каралю Сапору, а той яго ўпакорыўшы да найгоршых паслугаў, уканцы загадаў з жывога злупіць шкуру. Аўрэліяна замардавалі ягоныя-ж прыяцялі ў 275 г. хутка паслья выдачы супрацьхрысціянскіх дэкрэтаў. Максімін кончыў самагубствам у 310 г. Галерэяна так разъелі пранцы, што ўміраў ў 311 г. ужо зусім згніўшы. Максімін Даля атруціўся ў 313 г. Дыокліціян перажыў канец палітыкі прасъледавання хрысціянства, але ўпай у чорнае прыгнобленыне і ўканцы зусім страціў розум. Няслайны канец

гэтых апошніх імпэратаў, відаць, падказаў Ляктаншыу напісаць успомніную кнігу.

Але ня толькі першыя вякі хрысьціянства, праяўляюць дзеяньне ўсемагутнае Божае руки на магутных, гэтага съвету, гісторыя усьцяж дае шматлікія доказы, што Божая караючая рука часта відавочна праяўляецца на асобах публічных злачынцаў. У 1886 французскі сівятар Плюю называлаў багаты матэрыял і выдаў асобнаю кніжкаю аб «Съмерці прасльядоўнікаў Царквы і папства ад пацатку хрысьціянства да нашых дзён». Іншыя гісторыкі потым да гэтага твору дадалі шматлікія новыя факты. Пералічыць усе сабраныя факты ў рамках аднага артыкулу абсалютна немагчыма, дык неабходна абмежавацца толькі больш цікавымі і больш значнымі фактамі.

Юліян Адступнік паслья кароткага, але жарстокага прасльедавання хрысьціян, канчае ў 363 г. жыцьцё самагубствам, кідаючыся на меч. Кароль Лянгобардаў Астольф выступаў некалькі раз супраць папы Сыціпана III, але двойчы быў разьбіты войскамі Піпіна, а ўканцы загінуў на паляванні, валяючыся з каня ў 756 г. Ягоны наступнік Дэзідэрый, ідуы тым-жа съследам, канчае яшчэ горш, бо трапляе ў палон Каралю В., а той яго замыкае ў дасьмяротную турму.

Імпэратор Гэнрых IV быў распаліў вострую спрэчку супраць папы Рыгора VII, але сам кончыў жыцьцё ў царкоўным выклянцы (экскомуніцы), а дзевятынаццаць гадоў паслья съмерці, адначасна са съмерцю яго сына Гэнрыка V, вымірае іхны род.

Імпэратор Фрыдрых II (1198-1250) выступаў востра супраць папы і супраць Царквы, за гэта быў выкліты, а 18 гадоў паслья ягонае съмерці, са съмерцю плямінніка Канрадына выгас іхны род Гогэнштадфэнаў.

Французскі кароль Піліп IV Прыйгожы (1284 - 1314) на раз нападаў на папу Боніфация VIII. і праз гэта трапіў пад экскомуніку, а посьля ягонае съмерці на працягу 14 гадоў памерлі бязьдзетна ўсе троі ягоныя сыны, а з імі зынік род Копецінгаў.

Ведама, як адносіўся да рэлігіі Наполеон Бонапарт. Ён не звяртаў вялікае ўвагі на тое, што за сваю супрацьцаркоўную дзеянасць быў выкліты папаю Пілем VII, але жыцьцё сваёй коначнай на бязьлюдной выспе сьв. Алены.

Калішнія магнаты на Беларусі нялюдзка зьдзекаваліся над беларускім сялянствам і не звярталі ўвагі на праклёны, што ўзносіліся пакрыўджанымі сялянамі да неба, але сёньняня дзесь бясьсьледна зынікі магнаты і пустуюць котлішчы па іхных палацах. На іх спраўдзіліся грозныя мольбы пасль-мапеўца: «Вылі на іх гнёў Твой і полямя гневу Твойго няхай дасягнє ёх. Няхай апусьцее сяліба іх і няхай у жыльлях ёх ня будзе жывое душы» (Псал. LXVIII, 25-26).

У часе апошняе сусъветнае вайны націстоўскія

кіраўнікі паслья першых перамогаў пагражалі Царкве, што як толькі канчаць вайну, дык звышчаць Каталіцкую Царкву, тымчасам Каталіцкая Царква існуе і далей, а яны паслья Нюорынбрэска-га суду павешаны і нават попел іх целаў выстрэлены на вецер.

Варта глянуць так-жа на тых, што можа найбольш лята прасльедуюць хрысьціянства — на савецкіх агентаў ГПУ, НКВД і Сучаснага МВД. Час-ад-часу толькі даведваецца вольны съвет аб съмерці іхных кіраўнікоў, але агульна ведама, што рэдка хто з іх канчае жыцьцё сваю съмерцю. Ведама напрыклад, што чэкіст Жуков, які ў 1923 растраліў магілёўскага пралата К. Буткевіча і агульна за свой век меў на сумленыні аж 2.000 растрэлаў, кончыў сваё жыцьцё самагубствам. Ежоў — які меў на сумленыні мільёны нявінных ахвяраў, быў растрэлены па загаду тых, для каго выслугоўваўся. А колькі пайшло съследам за Ежовым?!

Пералічаючы гэтыя факты, яшчэ раз трэба прыпомніць, што нельга чакаць праяўлення караючага Божае руکі ў дачасным жыцьці адносна усіх злачынцаў. Ад Бога нікто і нікуды не ўцячэ, а тымсамым і не ўцячэ ад заслужанае кары. С্বішацца ў сваім дзеяньні Бог ня мае ніякае патрэбы. Ён вечны. Ужо ад вякоў народ заўажыў, што Бог праўду бачыць, але ня скора скажа, аднак німа ніякага сумніву, што яе напэўна скажа ў свой час. «Бог ня стучон, да лучон».

Да таго ўсяго неабходна зазначыць, што караныне не ляжыць упрост у Божых плянах. Сапраўдным жаданнем Бога ёсьць, каб кожны чалавек паасобна і ўсе народы асягнулі вечнае щасціце ў небе, але сілаю туды Бог нікога цягнуць ня хоча. Ён даў кожнаму чалавеку свабодную волю, каб кожны сам захацеў дабравольна йсьці па шляху, які паказалі прарокі і Хрыстос. Усякі іншы жыцьцёвы шлях, які выдумоўваюць сабе людзі, вядзе да загубы, да вечнага цярпеньня, бо для чалавека німа щасціца бяз Бога. Вось-жэ празъмернае цярпеньне ёсьць творам самых людзей іхных неўпрадкаваных жаданняў, іхных блудных дарогаў, а Бог іх толькі дапускае, каб уканцы людзі, удоваль нацярпевшыся, скамянуліся і завярнулі на дарогу праўды.

Дзякуючы свабоднай волі людзі маюць вельмі розныя характеристы, адны слухаюцца ківа, а другія — толькі кія. Адны слухаюцца Божых прыказанняў з любові да Бога, а іншыя толькі дзеля страху перад пеклам, а прыгадваюць аб існаваныні пекла толькі тады, калі скаштуюць пякельнага цярпеньня на зямлі. Гэткім чынам цярпеньне ў гісторыі людзтва можна прыраўняць да бар'ераў на дарозе, што йдзе праз нетры і балоты — пералезь праз бар'еры і загразьнеш у твань.

Калі хто сходзіць з дарогі, праз гэта самая дарога ня нішчыцца, падобна і блукальні паадзіночных людзей ня нішчыцца ані ня крыжуць Божых плянаў. Таксама і пляны розных бязбожных па-

літвыкаў ня крыжуюць Божага кіраўніцтва ў съве-
це. Наадварот — гэта Бог крыжуе неразумныя
людзкія пляны, гэта Ён робіць розныя неспадзе-
ванкі ў гісторы.

Паустановыне і зыніканыне дзяржаваў не адбы-
ваецца бяз Божага допусту. Калі маральна ўпаш-
шая дзяржавы не знайходзяць сілы падняцца, дык
зынікаюць з паверхні зямлі. Прыкладам гэтага мо-
жа быць такая магутная дзяржава, якою была ка-
лісіе Рымская імперыя.

Разважыўшы гэтыя факты, ня цяжка зрабіць
практычны выснавак. Калі Бог ёсьць найвышэй-
шим і наймагутнейшым кіраўніком усяго людства,

кожнага народу і кожнага чалавека ў паасобнасці,
дык замест шукаць розных выкрутаў, каб
апраўдаць сваю слабасць, замест лезьці ў прор-
ву цярпення на бездарожжы праміночых людзкіх
выдумкаў, трэба шукаць магчымасці верна вы-
конваць Божую волю: праз гэта даходзім да асяг-
нення нашае апошняе мэты і прысьпяшаем зьдзе-
сьненне Божых плянаў адносна народу і ўсяго
людства.

Найцімнейшая ноч ня страшна таму падарож-
наму, які мае з сабою нязгасны съветач — такім
съветачам у гісторы ёсьць вера ў Божы правід.

а. Лазар.

Супрацькатализмкая пропаганда ў БССР

«...Святыя руکі адолькава пахнуць. Ды зре-
шты, у ксяндзоў яны больш як ва ўсіх у крыві.
Была жывучая гадзіна — жывучай пакуль што і
засталася. Гэтыя шкодзяць і будуць нам шкодзіць
да скону свайго». Гэта вынятак з кніжкі белару-
скага літаратурнага стаханаўца Я. Брыля «У За-
балацці днёе», за якую летасць атрымаў сталінскую
нагароду. Яна добра харектэрывае адносіны ка-
муністу да рэлігіі агулам, а да каталіцызму ў
асаблівасці.

Камуністы варожа адносяцца да ўсіх рэлігіяў,
але каталіцызм лічаць сваім найгоршым ворагам,
дзеля гэтага змаганыне з каталіцызмам займае ў іх
шмат больш мейсца, чым змаганыне з усімі іншымі
рэлігіямі. Даволі прыглянуцца на жудасны прась-
лед каталікоў у СССР і краінах «народных де-
макрацый», паслушаць атакаў заходніх камуні-
стычнае прэсы супраць Ватыкану, каб аб гэтым
пераканацца з усёю пэўнасцю. Больш таго, у зма-
ганыні з Каталіцкай Царквой камуністы выкары-
стоўваюць іншыя хрысьціянскія Цэрквы, якія ўжо
эмаглі падпарадковаць сабе на службу. Так напр.
яны выкарысталі Праваслаўную Царкву ў выніш-
чваныні украінскіх і румынскіх каталікоў усход-
няга абраду.

На Беларусі да рэвалюцыі каталікі складалі
17% насельніцтва. Ведама, што іх камуністы не
пакінулі ў супакоі. Колькі сёньня асталося ката-
ліцкага насельніцтва на Беларусі, няма ніякіх ве-
стак, але ўсё прамаўляе за tym, што камуністы
робяць ўсё, што толькі могуць, каб вынішчыць
дазваныя рэлігінасць перадусім у душах
маладога пакалення і зачынаюць гэта ў пер-
шую чаргу ад вынішчэння каталіцызму. На гэ-
тае змаганыне яны мабілізуюць усе сілы і не
апошняе, наадварот «пачэснае», заданыне ў гэтай
барацьбе атрымала беларуская савецкая «ма-
стацкая» літаратура. Тварцы «беларускае сацыялі-
стычнае літаратуры», «нацыянальнай па форме і
сацыялістычнае па зъместу», атрымалі гэнэраль-
ную лінію і ў сваіх творах карыстаюцца дакладна
ўстаноўленай бальшавіцкаю тэрміналёгіяю, каб
ганьблючы ўсе рэлігіі, асабліва ачарніць Каталіц-

кую Царкву, зрабіць Яе ненавіснаю ўсяму бела-
рускому народу. Перадусім яны стараюцца ачар-
ніць Яе на міжнарожным грунцыце.

Ад пару гадоў камуністы на ўсім съвеце ро-
бяць вялікі гоман аб міру. Склікаюць розныя
крыклівія кангрэсы, звезды, пішуць пратэсты
супраць вайны, ітамнае бомбы, бактэрыялягічнае
вайны. Мэта гэтага гарланыня ясная: даказаць,
што Савецкі Саюз ёсьць «найбольш міралюбіў»
дзяржавай у праціўвагу да «крывяжорнай» Амэ-
рыкі і яе «слугаў». Сярод гэтых слугаў, паводле
цьверджаньня міралюбівых камуністаў, не апош-
ніе мейсца займае Ватыкан, вось супраць Ваты-
кану, як «падбухторшчыка вайны» і падымаюць
крык на ўсім съвеце.

Беларускіх пісьменьнікаў бачым у першых ра-
дох на фронце супрацькатализміка наступу. Якуб
Колас, прамаўляючы на ўсесаюзнай канфэрэнцыі
«прыхільнікаў міру», амаль палову свае прамовы
прысьвяціў нападам на Свяцейшага Айца і на
Ватыкан. (Гл. зборнік «Поступ міру», Мінск 1952).
Вось характэрны мейсцы з гэтае прамовы: «...
кампаніі драпежнікаў і рабаўнікоў... «ганаровае»
мейца належыць і так званаму намесніку апо-
стала Пятра на зямлі, папе Пію XII, стараадаўняму
жыхару ватыканскага дупла, іезуіту інквізітару...
Пій XII бласлаўляе атамную бомбу і праклінае
тых сыноў каталіцкай царквы, якія супрацоўни-
чаюць з прагрэсіўнымі партыямі і гавораць «Да-
лоў вайну!... Але-ж папа Пій XII таксама падпаль-
шчык вайны, і яму, вядома, не падабаецца полас
свабодалюбівых народоў. Ён адлучае ад царквы
і перадае анафеме тых людзей, якія пратэстуюць
супраць ваеннай істэры ўолстритаўскіх нась-
леднікаў Гітлера». У такім дусе вытрымана ўся
промова. Яна асабліва балючая для нас беларусаў,
бо паказвае да якога нізкага ўзроўню эводзіць
бальшавізм нават такіх людзей, як аўтар «Новае
землі» і «Сымона музыкі». Проста ня верыща,
што гэта той самы чалавек.

Калі так гаварыў Колас, дык ці можна дзівіцца,
што камуніст Пятро Броўка пастараўся выказаць
свою вернасць камуністычнай лініі сапраўды ў

агідым рыфмаваным лісьце да Папы пад назовам «Размова з папам Піем» (Пятро Броўка, Вершы. Мінск 1951). У гэтым «лісьце», пасль цынічнага высмеяйвання цудаў, зробленых Хрыстом, аўтар звязраеца да Папы з рознымі прапановамі ўвесці «прагрэсыўныя» новаўядзені, а канчае гэны ліст так:

Скажы, прадаўся ты з крыжком
За плату, за якую?
З вады ня робіш ты віна,
Піць хочаш кроў людзкую.

Ня знаю, служыш ты ў Хрыста,
А знаю, што ў багатых —
Вадой так званаю съятой
Ты кропіш ім гарматы.

Ты іх кіруеш на разбой,
На прости люд, мы знаем!
Раз так — падпальшчыкам вайны
Цябе мы залячаем!

Тут трэба заўважыць вельмі харктэрную азнатку ў сучаснай супрацькаталяцкай пропагандзе, што камуністы ўсюды стараюцца разьдзяліць «просты люд» ад каталіцкага епархіі. Гэтая лінія выразна бачна і ў беларусіх пісьменнікаў. Колас стараеца-ца паказаць, што існуе антаганізм паміж «простымі каталікамі і каталіцкімі духоўнымі ўладамі». Падобна дзеяцца ўсіх падсавецкіх краінах. Усюды відаць імкненіне ўбіць клін паміж каталіцкімі вернікамі і духавенствам, каб гэткім чынам рассадзіць Царкву знутра.

Асаблівую ахварбоўку мае супрацькаталяцкая пропаганда ў Зах. Беларусі. Тут больш шкавацца не міжнародным становішчам каталіцызму, але ўласным панадворкам. Тут кладэеца большы націск на тое, што каталіцызм гэта нешта чужое для беларусаў, нешта варожае і шкоднае, накіненае ворагамі беларускаму народу. Напрыклад Піліп Пястрак у апавяданні «Муж і жонка» (П. Пястрак, Першыя ўсходы. Мінск 1951) апісвае гісторыю аднае сялянскае сям'і ў часе нямецкага акупацыі і ўсю трагедыю гэтага сям'і стараеца пабудаваць на тым, што Макар — камуніст быў каліс праваслаўным, а ягоная жоўка Алена каталічкай; ўсе яе родныя каталікі і супрацькамуністы. У гэтым апавяданні дзеючыя асобы паўтараюць даслоўна афіцыяльнью камуністычную супрацьрэлігійную пропаганду, дык паўтараць яе тут няма патрэбы. У іншым апавяданні Пестрака «Першыя ўсходы» паказваеца каталіцкая сям'я Паўла Тарасевіча. Павал працаваў у кулака Руцяцкага і той яго моцна крыўдзіў. Павал ізде да ксяндза на скаргу, але ксяндз, ведама, бараніў інтарэсы кулака. Больш таго, хутка пасль размовы з ксяндзом паліція арыштавала Паўла. У выніку гэтага Павал траціц веру і: «калі жонка ў нядзелю зьбіралася йсці ў касыцёл, Павал першы раз у жыцці сказаў:

— Куды йдзеш — да касыцёла? Не хадзі...
Бог працуе не для нас... Бога няма.. Ёсьць паны і ксяндзы і яны робяць, што хочуць над нами, беднымі, выдумаўшы Бога для ашуканства.

Пахарашаў яго твар на хвіліну пры гэтых сло-вах, бо розум прасвятаў.

Далей ідзе апавяданье аб розных учынках ксяндза падчас нямецкага акупацыі і ўканцы падчас новае бальшавіцкага акупацыі, калі ксяндз стаеца цэнтрам усяго супрацькамуністычнага змагання: ён агітуе супраць калгасаў, ён падтрымоўвае польскую нелегальную арганізацыю «Народовэ сілы збройнэ», дык ня дзіва, што канчаеца апавяданье паказам, як удала савецкія аген-ты разграмілі антыкамуністычны цэнтр, арыштоўваючы быўших кулакоў і ўканцы ксяндза. Усё апавяданье пабудавана на tym, каб каталіцызм непадзельна злучыць з асобаю польскага ксяндза і праз гэта зрабіц яго антыбеларускім.

Успомнены на пачатку гэтага артыкулу Янка Брыль у апавяданні «У Забалацці днее» між сваіх гэроў паказвае людзей аж трох веравызнаніяў: баптысту, праваслаўных і каталікоў, прычым гэтых апошніх разрознівае лацінскага і ўсходніяга абраду і апошніх ганьбіць найгорай. Кніга мае агулам антырэлігійны характар. Аўтар, дарэчы кожучы калішні талстовец, насымхаеца з рэлігійных практик праваслаўнага кулака, з паводзін сям'і баптысту і асаблівую волю ў аchorніванні рэлігіі дае ў апісанні каталікоў. Праўда сны ўсіх успомненых сем'яў знаходзіліся ў антыкамуністычным партызанскім адзьдзеле і ўсе былі злюленыя і асуджаныя,

Які агульны дух гэтае кнігі, хай съведчаць прыклады. Вось апісанье касыцёлу ў раённым цэнтры: «Гляджу на вялізарны спрадвечны будынак — гняздо грубаноў — і мне здаецца, што пад ім глыбока залеза ў зямлю векавое карэньне... Благое зельле глыбока расыце...» але зъмяніліся і абставіны і «Застаўся толькі ксяндз. Стайць толькі касыцёл. Карэньне пад гэтым атрученым дрэвам сядзела глыбока, ды сёняня яму ўжо сокуў няма, струхлела карэньне — пара паваліца і дрэву. Побач з касыцёлам — ксяндзоўскі дом, клебанія. Тут і сядзіць, як той стары пугач у дупле «яснявялебны ксяндз пробашч»...

Каталіцызм усходніяга абраду — вунія — мае асобную прычыну, каб варожа настроіць да себе камуністаў і асабліва расейцаў. Брыль аў гэтым кажа: «Толькі нядаўна я па-сапрауднаму даведаўся, што такое унія. Паны прыдумалі яе даўно, каб ачмурыць нас, адварваць нас ад Расіі. Для гэтага «Божы намеснік на зямлі» — рымскі папа паслаў магната Шэптыцкага з Рыму ва Львоў». Пры гэтым аўтар апісвае вуніяцкага съятара. Ён перад вайною вучыўся ў беларускай гімназіі, а пасль пайшоў вучыцца на вуніяцкага съятара. А стаўшыся съятаром: «з езуіцкай лісінай пако-

рай хадзіў па вёсках, носячы людзям «збаўленыне ад бязбожнага камунізму». У гэткім дусе напісаны ўсё апавяданыне.

На асобную ўвагу заслугоўвае паэтычная паэма Васіля Віткі «Шчасце паэта» (Мінск 1951), бо ў ёй аўтар стараецца выкарыстаць для савецкае пропаганды асобу Янкі Купалы. Ужо сам факт, што выводзіцца на сцэну як найлепшы сябра Купалы нейкі камуніст Стрыжак, а ворагам беларускага народу паказваецца супрацоўнік «Нашае Нівы» нейкі ксёндз Гадоўскі, съведчыць аб tym, колькі хлусылівае пропаганды ўведзена ў гэтую паэму. Аб ксіндзу Купала адзываецца з абрыджаньнем за тое, што: «гэты беларус (кс. Гадоўскі) калі памерлі ў адзін дзень дзьве маіх сястры, не хацеў пахаваць іх, пакуль ня злупіў з мяне падвойнае платы. «Я бяру ад галавы». Так і сказаў — ад галавы...» Далей апавядыае, як ксёндз хоць і гаварыў у часе беларускага нацыянальнага ўздыму казаныні пабеларуску, але гэта рабіў толькі дзеля таго, каб зъяднаць сабе сялян і выслаць іх у Амерыку, бо маўляў з гэтага высыланыня мае вялікі даход па 80 рублём за галаву. Купала ў вочы ксіндзу выказвае свой гнёў і абурэнненне за такія паводзіны і ўканцы кліча: «І маіх песень судзіць сказ ня вам, ня вам, хрыстапрадаўцы». Словам выходзіць, што Купала быў і камуніст, і бязбожнік, і вялікі ненавіснік каталіцызму.

Дзеля ўзмацнення супрацькатализма нагонкі перакладаюцца на беларускую мову спэцияльныя антыкаталіцкія творы і артыкулы маскоўскага ваюючага бязбожніка М. Шэйнмана. Самая загалоўкі съведчыць аб зымесце гэтых «твораў». Менская «Звязда» з 1-га красавіка 1952 г. надрукавала артыкул: «Ватыкан на службе амэрыканскага імперыялізму», дзе аўтар стараецца даказаць, што Ватыкан быў заўсёды «рэакцыйны» і змаралася супраць «прагрэсу», не падаючы пры гэтым ніякіх фактаў і таксама не падаючы ніякіх фак-

таў, цывердзіць: «Разам з уніяцкім духавенствам каталіцкія ксяндзы ў Заходній Украіне і Заходній Беларусі былі апорай памешчыкаў і ўлады ў іх гнуснай палітыцы паняволення і акаталічнага беларусаў і украінцаў». И далей не шкадуе слоў, каб зганьбіць «асабліва злачынную ролю... уніяцкіх свяшчэннікаў». Відаць дзеля гэтага бальшавікі так хутка зліквідавалі вуніятаў, прылучыўшы іх сілаю да расейскае Праваслаўнае Царквы. Уся пісаніна Шэйнмана прасякнута страшэннай нянавісцю да каталіцкае епархіі — гэтых «ненавісных агэнтаў Ватыкану».

Некалькі дзён пазней у той-же «Звяздзе» з 11 красавіка 1952 г. з'явіўся артыкул праф. Баскіна «Філософскія цемрашалы на службе амэрыканскага імперыялізму». Тут ужо аўтар ня можа ніяк спакойна гаварыць аб tym, што «Ватыкан карыстаецца асаблівай папулярнасцю ва універсітэтах З. Ш. А. У большасці амэрыканскіх універсітэтаў арганізаваны тэалягічны факультэты...»

Вышэй падана толькі некалькі прыкладаў з тae «літаратуры», якая цяпер пашираецца на бацькаўшчыне. На эміграцыі літаратура з БССР ёсьць вялікай рэдкасцю, дзеля гэтага трэба думачы, што «мастакае літаратуры» такога тыпу там ёсьць шмат больш. Сум і жаль апаноўвае чалавека, чытаючы гэтыя «творы». Жалка братоў-каталікоў, якія там мусяць цярпець зьдзек і працьслед за сваю веру. Жалка нашае беларуское моладзі, якая ўзгадаўваецца на гэткіх «мастакае творах» і затручуе свае душы маной і нянавісцю. Жалка так-же і нашых савецкіх пісьменнікаў. Аднак нашай пацехай ёсьць непажісная вера, што Хрыстосава Царквы ніхто ня можа зьнішчыць. Мы верым, што Хрыстос ня дасыць прапасці дарма ўсім tym цярпеньням, якія нясуць вернікі за Ягоную Царкву і веру.

A. Надсон.

Стылёвыя беларускія

дзераўлянныя с্বятыні

Самабытная архітэктура народа залежыць ад шматлікіх дзейнікаў, якія: клімат, грунт, прывычки, характеристы народу, вымогі будаўнічага матэрыялу ды іншых мяйсцовых ўмоваў. У лясной краіне, якою ад найдаўнейшых вякоў і да апошніх дзён ёсьць Беларусь, самабытны архітэктурны стыль мусіў злажыцца ў дзераўляных будынках. Гэта ня значыць, што на Беларусі мураванае будаўніцтва ня мела свайго стылю — наадварот, на Беларусі нават у запазычаных будаўнічых стылях розных эпохай ёсьць шмат характэрных «свяе-асаблівых азнакаў», аднак у дзераўляных будынках гэтых азнакаў ёсьць шмат больш і яны больш характеристэрныя.

Які быў найстарэйшы беларускі стыль дзераўляных будынкаў з усёю пэўнасцю цяпер азна-

чыць цяжка, бо найстарэйшыя дзераўляныя цэркви, якія захаваліся да нашых часоў, паходзяць з пачатку XVIII в. аднак ведаючы, што іх заўсёды будавалі мяйсцовая майстры і ведаючы традыцыйнасць беларускіх будаўнічых, можна быць пэўным, што гэты стыль мала змяняўся на працягу вякоў. Дзеля гэтага можна гаварыць аб адным стылі беларускіх дзераўляных с্বятыні і ён будзе той самы, які можна назіраць у с্বятынях, што захаваліся да нашых дзён.

Для яснасці закранене тэмы трэба зазначыць, што тут ідзе гутарка выключна аб стылёвых будынках, дзеля гэтага ня будзе лішнім сказаць некалькі слоў аб tym, што мы разумеем пад словам «стыль». Паходзіць яно ад грэцкага слова — стілес — так называлі грэцкі востры калочак,

Царква ў в. Таль, акр. Бабруйск

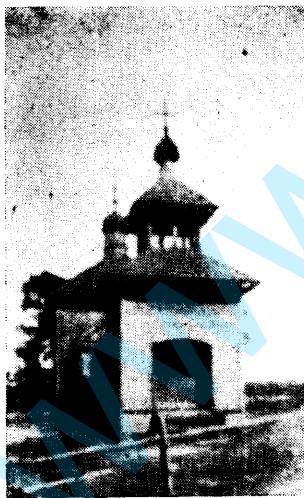
Царква ў в. Урэчча з XVIII ст.

Царква на Востраве
ў Слуцку. Пач. XX ст.

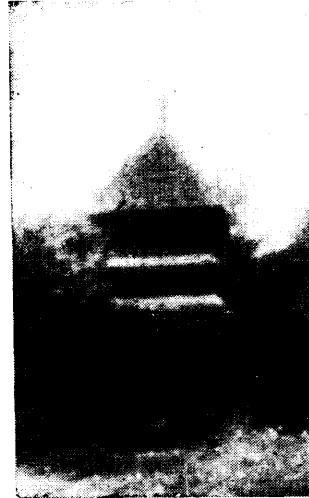
якім пісалі па наваскаваных дошках. Потым словам стыль началі азначаць сваесаблівасці пісьма і творчасці агулам. Сёньня словам — будаўнічы стыль — азначаецца адзінства асноўных мастацкіх выразнівочых асаблівасцяў, якія праяўляюцца ў творчасці будаўнічага. Для харэтыстыкі будаўнічага стылю перадусім бяруцца пад увагу формы будынку і разъмяшчэнне выступаючых частак, але ня менш важным для стылю ёсьць будаўнічая тэхніка і інш. Дзеля ўсяго вышэй сказанага, будынкі, якія ня маюць ніякіх мастацкіх сваесаблівасцяў, у нашы разважаныні не ўваходзяць.

Самое прызначэнне святыні дзеля таго, каб там асаблівым спосабам услаўляць Бога, мусіла пра-

явіцца так у афармленыні ўсяго будынку, як і ў афармленыні паасобных яго частак. І сапраўды, калі ўважна прыглянемся да нашых старых святыняў, дык усёды кідаецца ў очы, што гэта ня проста будынкі, але асаблівыя творы людзкага духа, якія ўжо своею формай хочуць нешта сказаць. Яны ў першую чаргу выяўляюць глыбокую пабожнасць майстроў, якія царкоўны будынак афармлялі як сымбал свае думкі, зверненая да Бога. Там усё адменнае ад будзёншчыны і адменнае якраз у тым кірунку, каб узняць людзкую думку ўвысь, дзеля гэтага агулам святыні маюць высокую, часта стралістую форму, каб адарваць думку ад усяго таго, што вяжа чалавека з прыземнымі клопатамі. У гэтым ёсьць глыбокая лё-

Цэркаўка ў в. Шылілавічы,
акр. Бабруйск.

Цэркаўка ў в. Буйнаўка.

Званіца пры Барбарынскай
царкве ў Слуцку на магільніку.Званіца пры царкве ў в. Таль
акр. Бабруйск.

гіка, ці-ж можа быць іначай у тым мейсцы, якое прызначаеца для больш урачыстых і больш блізкіх адносінаў паасобнага верніка і цэлае парахві да свайго Стварыцеля?!

У пераважаючай большасці беларускія дзе-раўляныя цэрквы ў пляне маюць форму зараўля, дзеяля гэтага і вуглы ў іх робяцца гладкія; выступаючыя амаль на сустракаюцца. Бярвеньні так-жа гладкія аплазаваныя. Вокны звычайна незвялікія і разьмешчаны даволі высока, каб не рассьяваць увагі малельнікаў.

Крыліся цэркві розна: дошкамі, дранкамі, гонтамі, часам нават і саломаю, але форма даху, строхі, ці больш правільна кажучы, верху святыні ёсьць вельмі харектэрная — гэта штосьці падобнае да перарыванае піраміды. Вобразна можна сказаць, што верх беларускіх дзераўляных святыняў гэта сымбалічныя прыступкі, па якіх людзкі дух уздымаецца ўвысь, гэта нібы сходы да неба. Чагосьці падобнага нельга знайсьці, ані ў катэдральных вежах, ані ў бізантыйскіх купалах, ані ў ялінкападобных гуцульскіх цэрквях, хоць гэтыя апошнія на першы пагляд здаюцца быць стылёва блізкімі да беларускіх цэрквеў. Верх беларускіх дзераўляных цэрквеў закончваеца або маленькім купалам, або вострым конусам з куляю і крыжам на канцы. Некаторыя цэркви конус маюць у форме вострага шпіля, напрыклад галоўны верх царквы на Востраве ў Слуцку і інші.

Адпаведна да вонкавае формы і ўнутранаму

прастору цэрквеў прыдаецца стралістую форму. Праўда, гладкая столь ня ёсьць рэдкасцю ў беларускіх цэрквях, але ў гэткіх выпадках яе часам мялявалі як яснае голубое неба з Бога-Айцом і святымі. Магчыма, што яшчэ і сёньня стаіць у Ваўкавічах каля Наваградку напоўрэзваленая старая царква ў якой нават зуб часу не пашкодзіў прыгожага малюнку неба на столі.

Амаль усе старыя цэрквы мелі хоры.

Сыцены цэрквеў унутры ня пуставалі, яны за-паўняліся абразамі.

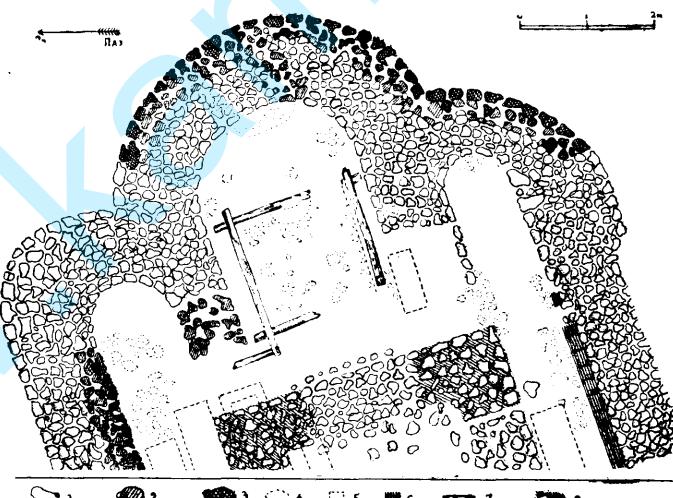
Званіцы будаваліся асбона ад цэрквеў, але ў тым-же самым стылі. Яны крыху ніжэйшыя за цэрквы і маюць квадратную аснову. Характэрна, што нават некаторыя мураваныя званіцы маюць зусім такую самую форму, як дзераўляныя.

Гэтых некалькі заувагаў магчыма заахвоціць спэцыялістаў дакладней вацікавіцца гэтаю тапі-наю беларускае творчасці. Яна да сёньня замала дасьледжана, а на эміграцыі, дык і дасьледваць яна як, бо раздзеленія зялезнай заслоною ад предмету досыледу нават фатаграфія дастаць немагчыма. Да таго ў выніку вайны шматлікія бясцэнныя помнікі беларускага будаўніцтва бязылігасна зьнішчаны, але ў Богу надзея, што ўсіх твораў народнага духу, падобна як і самога творчага беларускага духу ня ўласца зьнішчыць ніякімі варожымі сіламі.

а. Л. Гарошка.

Замкавая царква ў Менску

У артыкуле аб найстарэйшых хрысьціянскіх святынях на Беларусі (Гл. №р. 46 нашага часапісу), коратка ўспаміналася, што раскопкі на Менскім Замчышчы ў 1949 г. выявілі частку фундаменту найстарэйшае менскае царквы з XII в. У 1950 г. вяліся далейшыя раскопкі Замчышча і аўтыхных выніках нядуна звязвалася кароткая справа здача ў Кратк. Сообщ. И.ИМК АН СССР Вып. XLIV, Москва 1952, стар. 125-132. Відаць удзельнік раскопак В. Р. Тарасенка ў гэтай справа здаче пе раш апісвае ход самых раскопак, пералічае га-

ПЛАН РУІНАЎ ЗАМКАВАЕ ЦАРКВЫ

1 — каменныя першага раду зьверху; 2 — каменныя другога раду; 3 — каменныя трэцяга і наступных раду; 4 — каменныя разбурэнні; 5 — зарысы гробаў; 6 — абліцоўка вапеннымі пліткамі; 7 — бярвеньні асновы падлогі; 8 — плошча асновы слупоў, унутры якое каменныя замацаваныя вапнаю.

лаўнайшыя знойдзеныя рэчы і ўканцы гаворыць аў самой царкве. Адтуль даведваемся, што тымчасам раскопана і дасьледжана толькі аўтарную частку фундаманту царквы. Яна была грохабсыдная. Усе тры абыды паўкруглыя, але сярэдняя значна большая і высунутая ўпярод. Шырыня (нутра святыні) 9 метраў, а даўжыня тымчасам дакладна ня ведамая, але прыблізна яна можа сягаць да 20-25 метраў. Сыцены даволі тоўстыя да 1,5—1,6 м. Для гісторыі беларускае архітэктуры гэта святыня харектэрная тым,

што была пабудавана выключна з гранітных крыху абчэсных камянёў на вапенным растворы. Нутро было абліцавана вапеннымі пліткамі. Пліткі былі гладка абчэсная ў форме цэглы, але самое цэглы да будовы ня ўжывалася.

У аўтарнай часці царквы яшчэ захаваліся дзераўлянныя падваліны, на якіх ляжала падлога. Там-жа энайдзена якраз пад аўтаром камень зала-жэнныя.

Дасьледнікі дагадваюцца, што гэтую царкву пабудаваў першы менскі князь Глеб Усяслававіч (1101-1119), але праўдападобна яна прастаяла вельмі нядоўга і была зруйнавана кіеўскім князем Уладзімерам Манамахам ў 1119 г. Тады Менск быў амаль зусім разбураны.

Варта зацеміць, што ў летапісах, якія дайшли да наших дзён, няма ніякага ўспаміну ані аб пабудове, ані аб зруйнаванні гэтага царквы, тым самым выяўляецца яшчэ адайн лішні раз, як ня-поўна ведама наша гісторыя, бо старыя беларускія летапісы съведама, ці нясьведама панішчана.

Тыя-ж раскопкі з 1950 г. выявілі, што на руінах мураванае царквы потым былі пабудаваныя дэльце, адна пасыля другое, дэраўлянныя капліцы, але яны так-же праіснавалі нядоўга. З таго часу паходзіць некалькі гробаў. Касцякі і вонратка ў

гробах захаваліся толькі часткова; відаць яны былі пашкоджаны ў часе пажару, бо дошкі двох дамавінаў абгараныя.

Між іншымі захадкамі на Менскім Замчышчы на асаблівую ўвагу заслугоўвае залаты брасьлет. Знойдзена яго ў аўтарнай часці царквы недалёка ад дзіцячага гробу. Брасьлет звязты з трох тоўстых падвойных залатых дроцікаў, канцы-ж яго аформлены памастацку стылізаваным зъмяінімі голавамі. Да гэтага часу знаходзілі падобныя брасьлеты са зъмяінімі голавамі толькі на Беларусі, у Летуве і Латвіі, дзе быў калісъці культ зъмяеў, значыць гэтая захадка ёсьць важным дакумантам духовага жыцця нашых продкаў у XII ст. Для гісторыі беларускага мастацтва гэты брасьлет вартасны тым, што выяўляе новага нязнанага паймені майстру-юбілера такога-ж узроўню, як Лазар Богша ў Полацку. Бязумоўна, што ў Менску мусіў быць і свой дойлід, які будаваў царкву, бо яна мае шмат характэрных азнак, якіх няма ў ніводнай, іншай ведамай нам тагачаснай мураванай святыні.

Колькі яшчэ тайнаў крываюць руіны беларускіх гарадоў і вёсак?!

а. Л. Гарошка.

Яшчэ аб Горадні

Побач Полацку, Смаленску, Турава, Пінску, Віцебску, Вільні таксама Горадня зъяўляецца ма-гутнаю памяткаю беларускае дзяржаўнасці і ня пісанай, а ў камені выказанай гісторыі нашае ста-roe культуры.

Раскопкі, якія праводзілі палякі ад 1930 г. ў Горадні, а паводле вестак вядуцца і цяпер бальшавікамі, хаяць і ня зусім даступныя для беларускіх археолёгаў і этнографаў, аднак сваімі беларускімі асаблівасцямі на толькі ясныя, што ані палякі, ані бальшавікі не змаглі іх у поўні за-мыць, або выкрайвіць.

Вось крыху гісторыі раскопкаў і топографіч-нае арыентаты.

Над паўночным берегам Нёмана ўздымаюцца троі важныя ўзгоркі: адно з іх усходніе мае на сабе «Новы Замак» пабудаваны Аўгустам Саскім; на схілім ўзгорку — «Замкавай Гары» Сыця-пан Батура выбудаваў «Стары Замак», а на за-хад ад ея высіцца «Клажанская Гара» са сланай Барыса-Глебскай царквою.

Старадаўніца Горадні была агульна ведамай і прызнанай, аднак да 1930 г. ня была аброн-таваная нікімі навуковымі досыльедамі. Таму Ка-лажанская царква была ніявыясыненым фактам і неадчытаным памятнікам мінувшчыны.

Толькі ад 1930 г. раскопкі на гары «Старога Замку» з кожным годам кідалі больш і больш съя-гла на мінулае Горадні, а гэтым самым і нашае

краіны. Гэтыя раскопкі спрычыніў прыпадак. У сувязі з 350-гадовым юбілеем Баторага, палякі задумалі аднавіць ягоны «Замак». Нагляд над гэтай работай у сэнсе гістарычнае аховы, дару-чана дырэктору горадзенскага гарадзкага музею Язэпу Ёдкоўскаму. Гэты чалавек, хоць і ня быў беларусам, сваій уніклівасцю ў гісторыю і чэс-насьцю яе паясьненіня, як таксама любоў да Горадзеншчыны, бязумоўна заслугоўвае з наша-га боку на прызнаныне, пашану і сымпатию. Гэ-та дзякуючы ягонай ініцыятыве былі таксама пра-ведзены раскопкі на «Швэдзкай Гары» пад Ваў-кавыскам і зъяўляюцца так-же паважнай гісторычнай здабыччы.

Падчас нізвеяцы замковае плошчы, Ёдкоўскі заўважыў съяды будовы і хация гэта ня было ў пляне «аднаўленыя», пачаў на сваю руку капаць эмчышча ўглыб, замест «раўняць».

Ужо першыя дні паказалі апраўданые ягонае ініцыятывы. Раскрыта съяды найстарэйшага, да-соль ведамага, аселішча над Нёманам. Я сам аглядаў у 1934 і ў 1938 г. раскопкі і тут хачу ко-ратка расказаць аб іх.

Ужо тады раскопкі былі праведзеныя на 6-8 мэтраў ўглыб ад ўзроўня фундамантаў «Батора-вага Замку». Зямная съяна раскоўац, як архі-вальныя акты, верна захавала съяды мінувшчы-ны далёкіх стагодзьдзяў. Апісаная ў Нр. 46 «Бо-жым шляхам» замковая Ніжняя царква аказала-

ся сястрою ведамае раней Калажэнскае царквы. Пачатак гэтае будовы ўстаноўлена на першую палаўіну XII стаг.

Але замкавая Ніжня царква аказалася пабудавана на фундамантах яшчэ старэйшае будовы. Побач сълядоў хрысьціянскае эры, там знайдзена таксама ахвярны камень з паганскае пары. Апрача матэрыялу для рэлігійнае гісторыі знайдзена так-жа і старыя прадметы хатняга карыстаньня, як: тапары, малаткі, зброю і інш.

Сыцяна раскопак паказвае сваім напластаванынем на розныя эпохі будаўніцтва. У ёй можна бачыць, як паступова пераходзіла будаўніцтва ад каменя праз плоскую шэгліну з эмаліяй, наступна праз готыцка-рымскую цагліну аж да будаўнічага матэрыялу з XVII стаг.

У 1935 г. Ёдкоўскі апублікаваў свае заўвагі аб раскопках, што спрычынілася да ўтраты даследзенія становішча, як археолёгічнага кіраўніка раскопак. Даставу «павышэнне» супраць свае волі, яго перанесена ў Варшаву. Ад тое пары раскопкі праводзіліся пад наглядам Варшаўскага університету, а ня Віленскага, як гэта лёгічна павінна было-б быць.

Новы кіраўнік раскопак З. Дурчэўскі важнейшая выканіні адпраўляў у Варшаву, пакідаючи на майсыцы толькі тое, чаго нельга было забраць і драбязу.

На аснове першых раскопак Ёдкоўскі рабіў тэж кія выснаўкі: Пачатак Горадні сягае X стаг., калі яна вырасла з рыбацкае асады ў гандлёвы цэнтр, з якога потым паўстае адміністрацыйна-арганізацыйная адзінка, княства, задакумэнтаванае ў раскопках першым замкам са сваю асаблівасцю будовай. Час пабудовы замкавае Ніжняе царквы гэта ўжо XI, XII век, калі ўжо было моцнае княства, эканамічна багатае, аб чым съведчыце знайдзеная зброя, прылады хатняга карыстаньня і манэты (знайдзена на гары, акрамя майсцовых, рымскія, нарманскія і нават арабскія), а так-жа біжуэтэрыя. Потым прыходзяць катэклізмы; татарскі напад ў першай палаўіне XIII в. Збуранае замчышча, папялішчы пажараў зямля пераходзілае не-парушна. А потым змаганье з крыжакамі — знайдзеная ў Нёмане крыжакія мячы і шчыты, кажуць, што змаганье за незалежнасць было вельмі зачятае. На руінах албудоўвалася новае жыццё. На старых фундамантах і румовішчах вырастает Вітебскі замак, збудаваны ў стылі крыжакіх цвярдыняў, але і гэты замак падае, каб зрабіць майсца пазынейшаму замку Баторага.

Дурчэўскі ня зусім гадзіўся з выснаўкамі Ёдкоўскага. У сваёй кніжцы, апублікованай ў 1939 г., Дурчэўскі пачатак Горадні стараеца аднесыць толькі да XI стаг., паганска аўтарны камень хо-ча ўмасціць у культурным пласціце гораду і інш.

Тут трэба зацеміць, што раскопкі рабіліся не на ўсёй гары, а толькі на яе паўднёвым рубяжы, дзе адно замкове крыло асуналася ў Нёман. Трэба лічыць, што не адну гістарычную неспадзеванку крывае ў сабе плошча, на якой стаіць сучасны замак Баторага. Але відаць, што яшчэ ня ма-ла трэба будзе чакаць да часу поўнага адчытання мінуўшчыны Горадні.

Калажэнская царква, як і агулам раскопкі на Замкавай гары — гэта старая мэтрыка нашае дзяржаўнасці і нікто ня зможа яе прысабечыць, бо горадзенскія раскопкі раскрылі ту ю велич нашае бацькаўшчыны, аб якую разыбіваюцца ўсе пася-ганыні ворагаў да нашае зямлі.

Вельмі харэктэрныя ўласцівасці большавікоў да стараветных памятак Горадні. У 1945 г. Акадэмія Навук БССР дэлегавала ў Горадню праф. В. Галубовіча, але працаў ён там нядоўга. У 1948 г. ён апублікаваў артыкул папольску ў пэрыёдiku *Slavia Antiqua*. № 1 аб родавых знаках на выкаланых рэчах у Горадні. А ўжо ў 1949 г. да-лешыя досьледы Горадзенскага замчышча бярэ чамусці Акадэмія Навук СССР, дэлегуючы ў Го-радню сваіх прадстаўнікоў у кол'ясці 5 чалавек на чале з Н. Н. Вороніным і яго заступнікам А. В. Нікітіным. Да іх з горадзенскага музею да-лучана яшчэ шасцьцёх супрацоўнікаў, але мік імі ня было ніводнага беларуса — такі склад науко-вае экспедыцыі для досьледавання старога беларускага гораду гаворыць сам за сябе, якія бы-лі мэты гэтае экспедыцыі. Але напярод можна сказаць, што дарэмныя ўсе натугі непэкліканых апякуноў сфальшаваць нашу гісторыю. Як нашае хрысьціянства, так і нашая гісторыя і нашая культура маюць глыбокія сваесаблівасці і астануцца заўсёднимі съведкамі незалежнага жыцця беларускага народу.

Адведвальнік горадзенскіх раскопак можа ясна ўбачыць, што той народ, які калісці стварыў тэж высокакультурныя памяткі, змагаўся за сваю незалежнасць, албудоўваў зруйнаванае, — ён і сёньня праражывае навокал Горадні, і да яго, да беларуса, налыжыць выключнае права быць гаспадаром на сваій зямлі.

I. Ігарэвіч.

Нэрвы на вітрыні

— Ну вось, Марыся, кончыў я ўжо на сёньня свае лясныя заняткі і магу табе крыху памагчы да Каляд рыхтавацца, што там у цябе на парадку дня...

— Тата, мне, мне памажы ялінку ладзіць. — Перабіў гаворку лясьнічага аб'езчыка ягоны сямігадовы сынок Косяцік і адразу ўчасткіўся за бацькаву руку, цягнучы яго да ялінкі.

— Ах ты, жэўжык, дык ты гэтак маму любіш?
— нібы з дакорам, але съмяючыся казала маці,
гледзячы на сына.

Стук у дзьверы раптам спыніў ажыўленыне ў хаце. На заклік «Увайдзеце» ў дзьверах зьявіўся стражнік з недалёкае лясьнічоўкі, нясучы ліст аб'езчуку з акруговоаे управы.

Аб'езчык перабег вачыма ліст і моўчкам паглядзеў на жонку.

— Што-ж там гэткае, Андрэй? — неспакойна пыталася жонка.

— Усе нашыя пляны на сёньня пакрыжаваліся. Нечага съпешна выклікаюць у акруговоае надлясніцтва ў пільнай справе. Трэба ехаць неадкладна. Буду стараца вярнуцца яшчэ сёньня вечарам, а калі не дык заўтра рана, словам каб пасльпець на Куцю.

— Але-ж ты ня баўся, там.

— Верхам на Буланым я спраўлюся хутка, калі якое затрымкі ў надлясніцтве ня будзе. Шкода, што ня пішуць у чым справа.

Праз паўгадзіны ў хаце аб'езчыка сталася зусім ціха. Марыся ўвіхалася ў кухні, а Косьцік займаўся каля ялінкі. За хатаю навокал была няшырокая смуга поля, укрытая сънегам, а далай прасцягаяўся густы лес. Навокал была мёртвая цішыня. Хата аб'езчыка стаяла зусім на адлюдзьдзі; найбліжэйшае людзкое жылыё знаходзілася за якіх два кіляметры.

Калі начало сутанець, Марыся запаліла лямпу і далей працавала ў кухні. Да яе прышоў сын і пачаў распытваць аб нараджэнні Хрыста.

— Мама, а як ведалі цары, што Хрыстос раздзіўся?

— Бо яны былі ня толькі цары, але і Знахары, мудрацы, што ўмелі алгадваць ўсё, што дзеецца ў съвеце па зорках і па іншых знакох.

— А як яны навучыліся гэтак гадаць?

— Так ім Бог даў.

— Вот яны мусішь ішлі з вялікаю славаю. — Тут хлапчына надзымуўся і пачаў маршыраваць навокал стала, як які важны пан.

— Усяляк ішлі. Толькі ты тут асьцярожна маршыруй, каб ня вывярнуць паўміска, а то дасташене на чай і ласку страціш.

— Мама, а чаму Гэраль не пайшоў разам з мудрацамі? — Спыніўшыся каля маці Косьцік прадаўжаў свае распытваныні.

— Бэ Гэраль быў заздросны і люты чалавек. Ён хацеў падступна загубіць Хрыста.

— От паганец, каб я тады быў, я-б яму паказаў...

— От ты не паказвай свае дурасці. Даўней, як і цяпер на съвеце адны стараюцца ўшанаваць Хрыста, а другія, каб Яго забіць, каб людзям шкодзіць...

Пачаўся моўчны стук у дзьверы і гутарка съціхла. Стук паўтарыўся яшчэ мацней. Марыся чуючы

нядобра стукат, адразу загасіла лямпу і накіравалася ў сені.

— Хто там?

— Адчыненце! — пачаўся прыглушаны голас з-за дзьвярэй.

— Але хто там?

— Падарожныя, адчыненце!

— Чаго хочаце?

— Адчыненце, тады пагаворым.

— Вось ідзене па-добраому сваю дарогаю. — Пагрозыўша закрычала Марыся і больш не адзывалася.

Стук паўтарыўся яшчэ некалькі раз і паволі калі дзьвярэй усё съціхла. Толькі ля вакон мігнула некалькі ценяў. Косьцік прытуліўся да маці і ціха шаптаў:

— Мама, хто гэта быў?

— Мусіць гэткія самыя, як Гэраль.

Пастаяўши хвіліну ў сенях, маці і сын увайшли ў хату і не запальваючы съвятла паселі ля стала. Праз якіх мінут 20 зноў заміглі цені і ля вакон, зноў паўтарыўся стукат, зноў «падарожныя» прасіліся ўвайсці ў хату. Марыся не адказвала нічога, яна стаяла ў сенях моцна съціскаючы ў руках дубальтоўку.

Пачакаўшы з паўгадзіны, Марыся засьвяціла лямпу і пачала рыхтавацца да вячэры, але моўны стук у дзьверы зноў спыніў яе. Гэтым разам яна рыўком кінулася да лямпы і, згасіўшы яе, ухапіла дубальтоўку ды выбегла ў сені. Стукат і крык за дзьвярыма съціхлі, але нэрвы ў Марысі былі так напятыя, што яна ўжо нічога не магла рабіць. Сэрца так моцна стукалася ў грудзёх што аж у вушох шумела.

Праз якую гадзіну яшчэ раз паўтарыўся стукат «падарожных». Косьцік моўчкам стаяў ля маці і адчуваў, як яна ўся калацілася. Калі за дзьвярыма зноў ўсё зацихла, Марыся юселя ля вакна і чакала, што «падарожныя» зноў вернуцца. І сапраўды па нейкім часе пачаўся лёгкі стук у дзьверы.

Гэтым разам Марыся нічога ня кажучы, запаліла лямпу і перадала яе Косьціку, а сама ухапіла дубальтоўку і накіравалася ў сені. Там моўным шэлтам гаварыла да сына:

— Ты съвяці і паволі адчыній дзьверы, а я буду бачыць, што рабіць.

Марыся стала на баявы лад, дула дубальтоўкі накіравала ў дзьверы, а Косьцік, адкінуўшы зялезнью засоўку, паволі пачаў адчыняць дзьверы. За дзьвярыма спакойна стаяў чалавек. Убачыўши дула дубальтоўкі, ён криху адхіснуўся і прамовіў толькі адно слова:

— Марыся!

Голос мужа, бо гэта быў Андрэй, які Марыся заўсёды люба чула, цяпер падзейнічаў на яе быццам гром; яна як скошаная трава, асуналася доле, дубальтоўка бразнунлася ў падлогу, але ня выстраліла. Андрэй кінуўся ратаваць жонку. Доўга яму давялося ваўтузіцца, пакуль нарэшце яна

адчыніла вочы. У міжчасе Косьцік расказаў бацьку, што было з «падарожнымі». Ачунышы, Марыся пыталася:

— Што са мною сталася?

— Нічога, любая. Твае нэрвы ня вытрымлі.

Дзякую Богу, усё скончылася добра, дык цяпер супакойся. Заўтра будзем съяткаваць Каляды.

За дэзвярыма цяжка разрозніць ворага ад найлепшага прыяцеля.

А. Жменя.

НА РЭЛІГІЙНАЙ НІВЕ

НОВЫЯ КАРДЫНАЛЫ.

Свяцейшы Айцец Пій XII ужо другі раз за час свайго пантэфікату назначыў новых кардыналаў. Гэтым разам з Ватыкану дня 30-XI падана да ведама, што 24 царкоўных дастойнікі атрымалі кардынальскую годнасць. Урачыстая перадача кардынальскіх азнакаў адбудзеца 12 студзеня н. т. Між новых кардыналаў ёсьць 11 італьянцаў, 2 французы, 2 гішпанцы і па адным: амэрыканец, бразіліец, ірляндзец, калюмбіец, канадыец, немец, паляк, экваторыец, і югаслаў. Адначасна Я. Экс. Монтіні і Я. Экс. Тардіні назначаны просакратарамі ў Сакратарыяце Стану.

У Польшчы і ў Югаславіі назначэныне кардыналаў дало нагоду да супрацькатализкіх выступаў камуністычнае прэсы.

УПРАШЧЭНЬНЕ КАРДЫНАЛЬСКАГА АДЗЕНЬНЯ.

Адначасна з назначэннем новых кардыналаў Свяцейшы Айцец Пій XII выдаў дэкрэт аб зымнах у кардынальскім строю. Ад гэтага часу кардынальская сутана так пурпуровая, як і фіялетавая не павінна мець хвосту. Так званая «капа магна» мае быць даўжынёю толькі 3,5 метры замест ранейшых 7. Фіялетавыя сутаны павінны быць з ваўнянае тканіны, а не з шоўку, аднак кардыналы, якія маюць папярэдне зробленыя шаўковыя сутаны, могуць імі карыстацца і далей. Гэтае распараджэнне абумоўлена сучаснымі матэрыяльнымі цяжкасцямі і асабліва неабходнасцю духавенства дастасавацца да ўпрошчаных і цяжкіх умову жыцця.

АДНОСІНЫ ЦАРКВЫ ДА СПОРТУ.

Примаючы на спэцыяльной аўдыенцыі ўдзельнікаў навуковага кангрэсу, прысьвечанага тімнастичнай і спартовай дзейнасці, што адбыўся ў Рыме на початку сінегня, Свяцейшы Айцец Пій XII сказаў вялікую і глыбокую зыместам прамову, праводнія думкі якое коратка можна падсумаваць так:

Мэтай спорту ёсьць развіццё душы і цела чалавека, дзеля гэтага трэба паўстрымоўвацца ад такіх фізyczных управаў, якія не ўзглядніваюць гэтага падвойнага задання. Цела бязумоўна трэба шанаваць, але не перацэніваць залішне. «Мой кліч — сказаў Свяцейшы Айцец — ёсьць такі: дбаныне пра цела, узмациненьне цела — так; культ

цела, абагаўленыне цела, не; гэта не павінна мець мейсца таксама як абагаўленыне расы, крыві... Цела не займае першага мейсца ў чалавеку. Пяршынство належыць духу, духовай душы». Ёсьць некаторыя спартовыя управы, якія акелэзываюць інстынкты, вымагаюць паўстрыманьня, але ёсьць і такія, якія наадварот вядуць да гвалтоўнасці, або да пабуджэння змысловасці. Нават да эстэтычнага пачуцця, да прыемнасці красы, да рytmu танцу і гімнастыкі інстынкт можа ўнесці атруту для душы. Празмерны нудызм у спорце і ў рytмічных танцах ня ёсьць бязумоўна неабходным, ані прызываітым. Агулам спорт і гімнастика не павінны ані камандаваць, ані валадарыць, але мусіць служыць і памагаць.

КАРДЫНАЛ СЭГЮРА АСЬЦЕРАГАЕ ПЕРАД ФАЛЯНГАЮ.

Сэвільскі кардынал Я. Эм. Пятро Сэгюра забараніў сэмінарыстам свае дыяцэзіі ўдзельнічаць у летніх лагерах для моладзі, арганізаваных фалянгістамі, таму, што гэтыя лягеры маюць істотна палітычную мэту, а Царква мусіць быць па-за палітыкаю, якая прынесла толькі няшчасці.

АСУЖДАНЬНЕ КАМУНІСТЫЧНАГА РУХУ ПАД КЛІЧАМ «ЗА МІР».

У меру таго як вольны съвет пазнае дакладней аблуднасць камуністычнае дзейнасці і прапаганды дык камуністы штораз больш стараючыя хаваць сваё сапраўднае аблічча пад розныя прыгожыя кліchy і праграмы. Ад пару гадоў яны вядуць шырокую пропаганду пад клічам «за мір ува ўсім съвеце». Склікаюць пад гэтым клічам частыя кангрэсы. Такі кангрэс адкрыўся 12 сінегня ў Вене (Аўстрыя). У звязку з гэтым кангрэсам Ватыканскіе радыё падало зъмястоўнае выясненіе становішча Каталіцкага Царквы да гэтага руху. Царква жадае міру, але сапрэднага міру і садзейнічае да яго асягнення ўсімі сіламі, аднак калі нейкія палітычныя групы словам «мір» прыкryываюць свае супрацьхрысьціянскія мэты, дык такі рух Царква асуджае з усёю рашучасцю.

КАТАЛІЦКІ СЪЯТАР У МАСКВЕ.

Саэцкая амбасада ў Вашынгтоне дня 8-XII дала візу на ўезд у СССР амэрыканскаму каталіцкаму съятару а. Юрію Бінэт, які мае замяніць а. Артура Бразар — адзінага каталіцкага съятара

для каталікоў чужынцоў у Маскве. Усякі контакт з каталіцкімі грамадзянамі СССР яму ўнемагчымлена.

СПРАВА ЦАРКОЎНЫХ ЗЕМЛЯЎ У ГРЭЦЫ.

Грэцкая Праваслаўная Царква 18-ІХ падпісала дагавор з дзяржаваю адносна камасацыі царкоўных і манастырскіх земляў. Паводле гэтага дагавору Царква зракаеца дзяржаве 4/5 сваіх ворных земляў і 2/5 сваіх лугуў, але пад умоваю, што яны мусіць быць распарцэльваны паміж белымі і малазімельнымі сялянамі. За іх дзяржава мае выплатіць калі трэцяе часткі іхняе вартасыці.

ЗАВАСТРЭНЬНЕ НА СУПРАЦЬРЭЛІГІЙНЫМ ФРОНЦЕ Ў ЮГАСЛАВІ.

Апошнім часам югаслаўская камуністычна прэса апублікавала некалькі ўострых нападаў ня толькі супраць Каталіцкае Царквы, але так-жа і супраць Праваслаўнае. Прычынаю да гэтага паслужыла алмова, Сыноду Сэрбскае Праваслаўнае Царквы прызнаць Саюз Праваслаўнага Духавенства. Гэты Саюз, заснаваны з ініцыятывы камуністаў у 1947 г. ужо ў 1951 г. меў у сваіх съпісках 1650 праваслаўных сьвятароў з агульнага ліку 2300. Тоё, што ня ўсе сьвятары ўвайшлі ў Саюз, дзяржава ўважае за выяўленыне варожасыці духавенства супраць камунізму. Камуністычны ўрад не дае харчавых картак і ня прызнае права грамадзкага страхаваньня для тых сьвятароў, якія адмовіліся належыць да Саюзу.

Назначэньне Я. Эксц. Стэпінача кардыналам камуністычна прэса назвала выяўленынем варожасыці Ватыкану супраць Югаславіі і ўмешваньнем у яе ўнутраныя справы.

СУПРАЦЬРЭЛІГІНЫ НАСТУП У БАЎГАРЫ.

Зылківдаўшы ўсю каталіцкую епархію ў Баўгары, камуністы ажывілі бязбожную дзейнасць між праваслаўным духавенствам. Там ужо ад 1946 г. існуе, заложаны камуністамі, Саюз Баўгарскага Духавенства, які цяпер ачолівае Богданоў — сябра камуністычнае партыі. Гэты саюз выдае часапіс «Народэн Пастыр» паводле інструкцыяў атрыманых з Масквы. Апошнім часам старшыня Саюзу распачаў кампанію, каб «мадэрнізаць рэлігію».

ЗАВОСТРАНЬНЕ АДНОСІН МІЖ ДЗЯРЖАВАЮ І ЦАРКВОЮ Ў ПОЛЬШЧЫ.

Ад мінулага году да нядыўна ў Польшчы між урадам і Каталіцкаю Царквой было быццам замірэньне, але апошнім часам у Кракаве арыштавана 5 сьвятароў спаміж блізкіх супрацоўнікаў архіб. Базяка і адначасна камуністычна прэса пачала распісівацца аб розных «злочынах» польскага каталіцкага духавенства. Пасыльня назначэння Я. Экс. Вышынскага кардыналам, пасыпаліся абвінавачаньні і на яго затое, што «ён стараўся абліць супрацьпольскую палітыку Ватыкану».

ПЛЯНЫ ГРЭЦКИХ КАМУНИСТАЎ.

Паводле верагодных вестак цэнтральны камітэт грэцкае камуністычнае партыі ў Рэсеі даў інструкцыі сваім падпольным дзеячам у Грэцыі, каб яны высыталі для сувячаньня ў праваслаўныя сьвятыя дзейных камуністычных агэнтаў.

УЗНАГАРОДЖАНЬНЕ САВЕЦКАГА ПАТРЫЯРХА

Нядыўна амаль усе савецкія афіцыяльныя газэты падалі да ведама ўказ Прэзідымуа Вярохунага Сав. СССР з дня 8 лістапада, які на толькі цікавы, што перадрукоўваем яго даслоўна паводля «Звязы».

«У сувязі з сямідзесяціпяцігодзьдзем нараджэння Патрыярха Маскоўскага і ўсіяе Русі Аляксея і азначаючи яго выдатную патрыятычную дзейнасць, як у пэрыяд Вялікай Айчынчай Вайны, так і пасылья яе — узнагародзіць Патрыярха Маскоўскага і ўсіяе Русі Аляксея Ѳордэнам Працоўнага чырвонага сцяга».

Да гэтага кароткага паведамлення варта дадаць, што патрыярх Аляксей ужо раней атрымаў розныя нагароды: 16.VIII.1946 атрымаў першы раз орден Чырвонага сцяга, значыць цяпер ён ужо двойчы ардэнаносец — рэдка хто з высокіх камуністаў мае такі гонар. Да таго ён мае два медалі: 11.X.1945 «За абарону Ленінграда» і 31.VIII.1945 «за доблестны труд» у часе Айчыннае вайны. Дзіўна, што апошняя нагарода дае ѡца маскоўскому патрыярху ярказ тады, калі ў Баўгарыі растрэльваюць каталіцкае духавенства, а ў іншых падсавецкіх краінах узмациненца супраць каталіцкі наступ.

АБ ЧЫМ МАЎЧЫЦЬ САВЕЦКАЯ ПРЭСА?

Вестак з рэлігійнага жыцця ў СССР трапляе ў друк вельмі мала нават на старонкі «Журнала Маск. Патр.», аднак не зважаючи на гэта праўда часам вылазіць як прыказкове шыла з мяшка. У савецкім «Правосл. Церк. Календаре» на 1952 г., выданым Маскоўскаю Парыярхіяю, паданы фата-графіі ўсіх сучасных савецкіх «праваслаўных» епархіяў у СССР (разам 65) і загранічных епархіяў, залежных ад Маскоўскага патрыярхата. Але чамусыці між савецкіх епархіяў няма нідзе архіеп. Антонія (Марценко), які рэпатрыяваўся ў 1946 г. у СССР з Чэхаславаччыны разам з яп. Даніелам Юзвюком (арыштаваным у 1950 г.). Архіеп. Антоній займаў перш Арлоўскую, а пасыльня Тульскую епархію, але апошнім часам аб ім нігдзе не ўспаміналася. Відаць, што гэта ўжо восьмы з чаргі савецкі епарх, арыштаваны ад 1948 г. Да гэтага ліку трэба дадаць чатырох епархіяў з быўшай Украінскай Аўтаномнае Царквы, арыштаваных яшчэ ў 1944 г. Уся савецкая прэса, у тым ліку і Журн. Маск. Патр. маўчыць аб долі ўсіх гэтых епархіяў, як маўчыць аб долі ўсіх каталіцкіх епархіяў арыштаваных на аблшары СССР.

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА

БАЦЬКАЎШЧЫНА.

Новы «духавенства».

Сёлета 22-VI з Жыровіцкае савецкае «праваслаўнае сэмінары» вышаў ужо чацьвёрты з чаргі выпушк новых кандыдатаў на савецкіх «духоўных» для Беларусі і Прыбалтыкі. Чытаючы напамін менскага архіяп. Піцірима да выпускнікоў мімаволі прыходзіща слова «духоўны» браць у двукосье, бо паводле ягоных слоў галоўнаю мэтаю сучаснага савецкага «праваслаўнага душпастыра» павінна быць савецкая пратаганда «за мір ува ўсім свеце».

Багацьці Беларусі.

Нядайна ў Менску выяўлена мінэральная лячбная вада. Досьледы паказалі, што яе хэмічны склад мае хлэрыдна-натрыявыя солі падобна як мінэральныя крыніцы Друскенік, Бабруйска і Старае Розы. Яна прыдатная да лячэння рэуматызму, нэрвовых і тінеколёгічных захворваньняў. Прасвідравана ўжо адну адтуліну для пампавання вады каля новага будунку больніцы. Але хто з гэтага вады будзе карыстаць?

Беларуская соль.

Яшчэ да гэтага часу залежы солі на Беларусі не выкарыстоўваюцца, але ў новым пяцігодным пляне прадбачваецца стварэнне хэмічнае прамысловасці ў БССР на базе выкарыстоўвання багатых залежаў павараннае і калійнае соляў. Відаць, што зноў беларусы са свае солі не скарыстаюць.

Рэдкія музычныя здольнасці.

Летася савецкія газеты паведамілі, што ў Баранавічах маленькая Хрысьціна Паплаўская выяўляе надзвычайныя музычныя здольнасці. У міжчасе, яе разам з бацькамі перавезена ў Менск. Сёлета Хрысьція, маючы толькі чатыры з палаўніа гады, наведвае музычную кансэрваторию і вучыцца граць на піяніне. З ёю займаеца доцэнт Г. І. Шаршэўскі — вычыць граць на ўслаўленыне Сталіна.

Русыфікацыя ўсё ўзмацняєца.

Камуністычнае партыя назначыла Інституту Мовазнаўства пры Акад. Нав. БССР цэлы рад тэмаў для апрацавання, між іншым на найбліжэйшы час мусіць апрацаўваць манографію: «Аб ролі расейскай мовы ва ўзбагачэнні лексікі беларускай мовы».

Узнагароды МВД-ыстам.

Вялікая група агэнтаў МВД (калішніе НКВД) ужо другі раз сёлета атрымала розныя нагароды — юрдэны і мэдалі «за выслугу гадоў і за бездакорную службу ў органах МВД і МУС». Другі раз нагароду атрымала 104 агэнтаў. Прозывішчы

кажуць, што нагароджаныя ўсе расейцы. Ордэн Леніна атрымалі камуністы А. Е. Удакімаў і А. А. Ульянаў. Відаць, што музыцелям беларускага народу не шкадуюць нагародаў.

АНГЛІЯ..

Даклад для ангельцаў.

На запросіны сяброў ангельская арганізацыя мадых кансэрваторыстых у Фінслей старшыня ЗБВБ А. Надсон прачытаў даклад у ангельскай мове аб савецкай беларускай школе. Даклад, ілюстраваны шматлікімі фактамі і статыстычнымі данымі, выклікаў вялікае зацікаўленыне ў слухачоў.

Зборкі Адзьдзелу БАКА «Рунь» у Лёндане.

Пасля летняга перапынку Лёнданскі Адзьдзел БАКА «Рунь» распачаў зноў сваю дзейнасць. Як і ў мінулым годзе адноўлена месячныя зборкі ў кожную першую нядзялю месяца з багаслужэннем, супольным абедам, дакладам, дыскусій ды інфармацыяй з міжнароднага і беларускага каталіцкага жыцця. Згодна з гэтай праграмай дня 2-XI а.д.р Ч. Сіповіч прачытаў даклад аб літургіі. Дня 7-XI даклад меў запрошаны госьць а. Бранчанінаў на тэму «Св. Аўгустын». На наступных зборках прадбачацца даклады на наступныя тэмы: «Кардынал Ньюман», «Св. Ёзафат Кунцэвіч», «Каталіцызм і праваслаўе» і інш.

Міжнароднае спатканье.

Ангельская каталіцкая універсытэцкая арганізацыя «Ньюман Эсоўс’шн» ладзіла 18 лістапада ў сваім памешканні таварыское спатканье з находы прыездзу у Лёндан на канфэрэнцыю старшынь міжнародн. катал. арганізацыяў віцэстаршыні «Пакс Романа», др. Вэрснээ і гэнэральнага сакратара «Пакс Романа» праф. Суграніэз. Ад «Руні» на спатканні былі прысутныя а. Ч. Сіповіч і А. Надсон.

Наступнага дня вечарам праф. Суграніэз быў госьцем Польскага Акадэмічнага Каталіцкага Аб'яднання «Вэрыйтас». На зборы былі госьці ад беларускага «Руні» і ад украінскага «Обновы».

АУСТРАЛІЯ.

Угодкі Слуцкага Паўстання.

У днёх 24-30 кастрычніка архіяп. Сяргей галава БАПЦ адведаў беларусаў у Брысбене. Пры гэтай нагодзе ён адслужыў паніхіду за памётлых случчакоў і малебень за беларускі народ.

БЭЛЬГІЯ.

З жыцця беларускіх студэнтаў.

Сёлета новы акадэмічны год у Лювэне распачаўся 6 кастрычніка. Беларуская студэнцкая гру-

па ў Лювэне лічыць 32 чалавекі, у тым ліку 4 новапрыехаўшыя.

Адначасна з пачаткам акадэмічнага году ажывілася праца Згуртаваньня Беларускіх Студэнтаў у Лювэне. Дня 23 кастрычніка адбыўся агульны сход ЗБС. Пасля справаздачы старшыні ўступаючае управы В. Рамука і старшыні рэвізійнае камісіі У. Цвірка адбылася жывая дыскусія над дзеянасцю ЗБС у мінулым годзе. Уканцы выбрана новую управу ў такім складзе: старшыня — А. Занковіч, заступнік старшыні — А. Арэшка, сакратар — В. Сенкевіч, скарbnік — Ю. Сенкьюскі, сабра управы і адміністратар — М. Ягоудзік.

Хор беларускіх студэнтаў ужо даў некалькі канцэртаў у розных гарадох Бэльгіі, а 6 і 7 сінёжня частка хору алведала Францыю.

Імя беларускіх студэнтаў у Лювэнскім універсітэце ўжо карыстаецца на толькі вялікай пашанай і даверам, што сёлета старшынёю міжнароднага студэнцкага аб'еднання ў Лювэне выбрана беларуса.

3. Ш. А.

Арганізацыйнае жыцьцё.

У Кліўлендзе стараньнем Згуртаваньня Беларуское Моладзі заснаваўся пры Публічнай Бібліятэцы беларускі архіў.

У Нью Ёрку 9-га лістапада ў Беларускім Інстытуце Навукі і Мастацтва праф. М. Куліковіч прачытаў зъмястоўны і дакументальны рэфэрат аб «Стараадаўным інтанацыйна-ладовым фармацыям у беларускім песенным фальклёры». Паважны паводле свайго зъместу і салідна апрацаваны рэфэрат удала ілюстравала опэрная съпявачка Б. Вербжаловіч.

Дэтройтская радыёстанцыя пачынаючы ад 13 кастрычніка кожны другі панядзелак між 9,30 - 10 гадз. падае беларускія радыёперадачы на хвалі W-GLB 1400.

У Лёс Анжэлес і ў Чыкаго арганізующа новыя беларускія парахві юрыдыкацыі экзарх Візантыйскага Патрыярха.

З нагоды **32-іх угодкаў Слуцкага Паўстання** Згуртаваньне Беларускіх Ветэранаў Адзьдзел у Нью Ёрку дня 30 лістапада ладзіла ўрачыстасць ўшанаваньне памяці палёглых беларускіх герояў. Раніша гэтага дня прэосьв. Васіль яп. БАПЦ адслужыў паніхіду, а папалудні ў Бэтховэн Голл адбылася жалобная акадэмія.

КАНАДА.

Актыўізация арганізацыйнага жыцьця ў Торонто і Монтрэалі.

У сівяціцы Згуртаваньня Беларусаў ў Канадзе дня 5-Х адбылася ў Торонто вечарына з вялікім удзелам моладзі.

У той-же сівяціцы 12-Х адбыўся **беларускі канцэрт**, ладжаны гуртком Мастацкае Самадзейнасці з Монтрэалю.

Пры **Торонтонскім універсітэце** 25-Х распачаў другі год працы лектарат беларусаведы, які і даўней вядзе праф. В. Жук-Грышкевіч. З гэтае нагады наступнага дня ў сівяціцы ЗБК быў наладжаны Вечер Лектарату Беларусаведы.

Эпсдна з плянам працы ЗБК дня 2-ХI праф. В. Жук-Грышкевіч прачытаў у сівяціцы арганізацыі даклад на тэму «Місія беларускае эміграцыі».

У **Монтрэалю** з пачыну майсцового актыву зарганізавалася Беларуская Тэатральная Студыя пад кірауніцтвам Рамара. Дня 12-Х яна ладзіла **спэктакль**. Былі паставлены п'есы: «Паўлінка» Я. Купала, «Заручыны Паўлінкі» Фр. Аляхновіча і «На ўёсцы» Фр. Аляхновіча. Аматары артысты і да таго пачынаючы не заўсёды маглі належна выкананць свае ролі, але агульнае ўражэнне ў глядачоў было добрае і яны чакаюць далейших выступаў гуртка самадзейнасці.

Згуртаваньне Беларусаў у Монтрэалі 1-ХI разыграла **лётэрэю**, даход з якое прызначана на асьветную працу.

Варты агульнае ўвагі пастанова монтрэальскіх беларусаў даць маладой і здольнай беларусы стыпэндыю для навукі гры на піяніне.

ФРАНЦЫЯ.

Новая ўстанова для праўнае апекі над эміграцыяю.

На мейсца калішняга IPO французскі ўрад зарганізаваў пры Міністэрстве Замежных Спраў спэцыяльную ўстанову «Офіс для Апекі над ўцекакачамі і бездзяржаўнікамі». Месцыца гэтая ўстанова ў памешканьні калішняга IPO пры вул. Конэрніка 7. Амаль адначасна з паўстаньнем гэтае ўстановы француское Міністэрства Замежных Спраў признала беларускую нацыянальность для беларускае эміграцыі, дзеля гэтага новаствораная ўстанова, выдаючы ўсе неабходныя дакументы для эміграцыі, выдае так-жэ даведкі аб беларускай нацыянальнасці. За даведкі бярэцца аплата паводле ўстаноўленага тарыфу. Прадстаўніком па беларускіх справах у новастворанай арганізацыі ёсьць а. Л. Гарошка.

32-ія ўгодкі Слуцкага Паўстання.

Беларуская эміграцыя ў Францыі сёлета подна ўшанавала 32-ія ўгодкі Слуцкага Паўстання ўва ўсіх больш дзеяных цэнтрах.

У **Ля Крэзо** дня 23-лістапада была наладжана акадэмія ў салі майсцового Хрысьціянскага Сындыкату. Адчыніў акадэмію старшыня майсцовае філіі АБРФ Бр. Нагорны і пасля адсъпявання песьні «У гушчарах» А. Трусаў прачытаў рэфэрат аб гісторыі Слуцкага Паўстання. На мастацкую частку акадэміі злажыліся дэклімациі патрыятычных вершаў, гра на баяне маладога баяніста. На заканчэнні ўсе прысутныя адсъпявалі нацыянальны гымн.

У Рубэ дня 6-XII а. Аўгень Смаршчок адслужыў паніхіду за палёглыя слуцкіх змагароў, а папалудні ў салі мяйсцавага Хрысьціянскага Сындыкату частка студэнцкага хору з Лювэну пад кірауніцтвам камп. М. Равенскага выканала глыбокую па зместу і прыгожую па форме патрыятычную дэкламашына-сльпейную вязанку.

У Парыжу дня 7-XII рана была адслужана для каталікоў Служба Божая і паніхіда ў беларускай капліцы пры царкве Сан Сюльпіс, а для праваслаўных у украінскай царкве. Папалудні таго-ж дня ў салі Хрысьціянскага Сындыкату М. Наумовіч адчыніў урачыстую акадэмію і перадаў слова прэз. Абрамчыку, які вельмі трапна падаў харктэрыстыку Слуцкага Чыну, а самую гісторыю гэтага чыну пераказаў быўшы случчак а цяпер старшыня АБРФ Ал. Яцэвіч. Наступна пасля іншых прынагадных прамоваў мастацкую частку выканаў хор беларускіх студэнтаў з Лювэну, якія невялікаю групу гасцілі ў Парыжу. Іхны мастацкі мантаж пад кірауніцтвам камп. М. Равенскага сапраўды як нічога лепш адказваў ушанаванью Слуцкага Чыну.

ДА ВЕДАМА БЕЛАРУСАЎ У ФРАНЦЫІ.

Каардынацыйны Камітэт беларускіх арганізацый у Францыі гэтаю дарогаю падае да агульнага ведама, што інж. Л. Рыдлеўскі ў звязку з хваробаю адышоў ад арганізацыйнага жыцця. На будучыню ў арганізацыйных і грамадзкіх спраўах просіцца звязратацца на наступныя адресы:

У сіндыкальных спраўах на адрес: Section Biélorussienne S. F. T. C. (Al. Jacevic), 26, rue Montholon, Paris IX.

У справах эміграцыі, рэгістрацыі ў Office Français de Protection des Réfugiés et Appatrides, а так-жа ў спраўах грамадзкае і праўнае апекі на адрес: R. P. Horosko Leo, 95, rue de Sèvres, Paris VI.

У спраўах арганізацыі і часапісу «Моладзь» на адрес: Mr. Naumovic Michel, 13, Av. de la Bourdonnais, Paris VII.

Каардынацыйны Камітэт.

НА КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ.

Giuseppe L. Messina, «La Litteratura Belorussa». Firenze 1952. стар. 147 f. 8°.

Беларусаведам ёсьць неспадзеванка. Літаратурнае флёрэнтыйскае выдавецтва Valerlino нядахуна выпусціла ў сывет невялікую кніжку аб беларускай літаратуре ў італьянскай мове. Гэта першая паважнейшая кніжка гэтага роду, выданая італьянцамі, дык ня дзіва, што ў ёй ёсьць цімала недахопаў побач шматлікіх добрых азнакаў.

Што найбольш кідаецца ў вочы чытачу, гэта

непасълядоўнасць аўтара адносна нацыянальнага беларускага імені; ён слоўы «Belorussia» і «Russia Biancha» на працягу ўсяго твору ўжвае як зусім роўназначныя.

Савецкую бібліографію аўтар успрымае заўлішне ў добраі веры, таму ня дзіва, што часам стаеца ахвяраю савецкае прапаганды ў некаторых цвердзяньнях, як напр. адносна свабоды нацыянальнага разьвіцця ў Савецкім Саюзе (с. 17) адносна німецкага ўплыву на беларускі нацыянальны ўздым (с. 103), што беларуская літаратура і культура нібы-та шмат заўдзячвае саветам (с. 122 і 125) і інш.

Хоць агульна відаць, што аўтар стараецца быць ад'ектыўным, ён падчыркувае, што беларусы неахвотна прынялі большавіцкую рэвалюцыю (с. 103) і што ў савецкай літаратуре ёсьць фальшивыя тэндэнцыі ўсладуляць сваіх герояў, як нейкіх надлюдзей, а ворагаў усіх бяз розніцы мяшачь з балотам (с. 117-118) і што ёсьць паважная небяспека з большавіцкага боку для беларускай культуры.

Прозывішчы беларускіх пісьменнікаў наагул паданы правільна і паводле беларускай вымовы, але назовы гарадоў амаль усюды паданы ў расейскай вымове.

Уканцы кніжкі ёсьць бібліографія аж на 13 старонках. Хоць аўтар засыцерагаецца, што там пералічаны толькі важнейшыя творы з галіны беларусаведы, аднак гэта ня зусім так, бо шматлікіх ведамых і паважных твораў там німа, але затое ёсьць менш ведамыя ў заходніяўрапейскіх мовах, некаторыя вартасныя часапісныя артыкулы і гэта можа быць вялікай заслугай аўтара.

Іншыя недахопы і памылкі гэтае кніжкі магчыма хтось падасціц у абышырнейшай рэцензіі. Тут яшчэ коратка неабходна ўспомніць аб дадатніх бакох. Аўтар відаць съведамы, што ня толькі беларуская літаратура, але і беларуская гісторыя на Захадзе мала ведамая, таму кожны раздзел папераджае кароткім гістарычным уступам.

Трэба залічыць асабліва ўдатнымі ветскі з пэрыяду старое беларускае літаратуры. Агулам адносіны аўтара да беларускай літаратуры і да Беларусі прыхільнія. Уканцы ён з прыцікам цвердзіць, што беларуская літаратура годная таго, каб яе пазналі за межамі. Агульнае үражэнне, не зважаючы на паважнейшыя і драбнейшыя недахопы і недакладнасці, кніжка робіць добрае.

Калі-б трэба было коратка схарактэрызаваць кніжку Мэсіны, дык можна сказаць, што яна ёсьць прыкладам таго, якое можа вырабіць сабе паняцце аб беларускай літаратуры той, што абасноўвае свае досьледы выключна на афіцыяльных вестках.

A. K.

НЕ ЗАБУДЗЬЦЕСЯ АДНАВІЦЬ ПАДПІСКУ НА «БОЖЫМ ШЛЯХАМ» НА 1953 Г.

Абразкі з жыцьця

ГЭТА-Ж ТАК ЯСНА...

Якісці вялікі урадовець, але яшчэ большы бязбожнік меў працавітую і пабожную служанку. Ён часта любіў насыміханца з яе пабожнасьці. Аднойчы, будучы ў вясёлым настроі, ён спытаўся служанкі:

— Скажы мне, Алеся, як гэта разумець, што ў тваім катэхізіме напісаны; там між іншымі кажацца, што Хрыстос памёр на крыжы, каб ачысьціць людзтва ад грахоў, але Хрыстос быў найнявіннейшым чалавекам у сьвеце, дык навошта Бог заўвяяўся на Яго найвінную кругу?

— Гэта-ж так ясна — адказала спакойна Алеся — ці вам было-б прыемна, калі-б я да мыцца вашае бялізны ужывала брудную воду?

СІЛА ЎСПАМІНУ АБ БАЦЬКОХ.

З вёскі Радунь, акр. Баранавічы савецкія энкаўедысты зімою 1940 г. вывозілі ў Сібір заможнага селяніна. Суседзі моўчкам спачувалі няшчаснаму, жанчыны ўголос плакалі. Маяйцовыя актыўісты моўчкам памагалі прездным энкаўедыстам. Калі ўжо ўсе апынуліся за вёскаю, дык іздзін з малодшых энкаўедыстаў наблізіўся да маяйцавага актыўіста, які суправаджаў калёну, і з дакорам казаў:

— Дзіўныя ў вас людзі. Чаго яны шкадуюць гэтых праклятых ворагаў народу?

— Ведаеш ты, што я табе скажу — адказаў з націскам актыўіст — такія яны ворагі, як і твае бацькі. Яны стараліся, як маглі, каб прыдбаць што небудзь для дзецин. Думаю, што і твой бацька так-жа стараўся для цябе, і жадаў, каб табе заўсіпечыць лепшую будучыню.

Энкаўедыст хвіліну памаўчай, а потым задумённа і быццам пра сябе казаў:

— О так, мой бацька калісці мяне вельмі любіў. Бывала, прышоўшы з працы, падкідаў мяне аж да столі і паутараў: «Вось так цябе закіну ма-залістымі рукамі, каб быў вялікі і слáўным...»

Далейшую дарогу абодва, энкаўедыст і актыўіст, ехалі моўчкам, але праз тыдзень, дзесяці абодава яны зьніклі бясьсьследна.

МАЛІТВА ДЗЯЦЕЙ.

У адным невялікім швайцарскім мястэчку адбывалася народная місія. Людзей падчас навукаў было поўна, толькі адзін пажылы гаспадар не заглядаў у царкву і нават слухаць не хацеў свае жонкі і дзецин, каб разам з імі скарыстаць з місіі. Перад заканчэннем місіі ён прачнуўся ноччу і чуе, што ў суседнім дзіцячым пакоі яшчэ ня сьпяць і ціха супольна моляцца. Зацікаўлены гэтым фактам, гаспадар абудзіў жонку і кажа:

— Чуеш, гэта-ж паслья поўначы, а дзеци яшчэ моляцца!

— Так; твае дзеци ўсю ноч моляцца за цябе — адказала жонка.

Шчырая была дзіцячая малітва, Бог яе выслушаваў. На заканчэнне місіі ўсі сям'я была разам у Божым доме і ўсе прынялі эўхарыстычнага Хрыста ў свае сэргы.

Паводле Л. Рюгера.

«ОЙЧА НАШ», ЯК ДАКУМЕНТ.

Аднойчы ў нямецкі конзулят у Буэнос Айрэс зъявіўся малады чалавек з глухое аргэнтынскае правінцыі, просічы конзуля, каб даў яму даведку аб нямецкім паходжанні. Аднак малады чалавек ня ўмёў нічутці гаварыць панямецку, бо ягоныя бацькі памерлі, калі ён быў юнаком. Ані мэтрыкі, ані іншага дакументу ён ня меў. Конзуль з гутаркі бачыў шчырасць просічага, але ня маючи ніякага даказовага матэрыялу, ня ведаў, што робіць. Раптам прышла яму цікавая думка:

— Ці маецце вы якія ўспаміны са свайго юнацтва? Можа вы памятаце малітвы, якія вас вучыла маці? — спытаўся конзуль.

Малады чалавек уздрыгнуўся, падзіцячаму злажыў руکі і голасна адмовіў у нямецкай мове «Ойча наш». З апошнім «Аман» дзівье вялікія сльязы ўпалі на падлогу конзуляту. Гэта быў успамін аб нябожчыцы мацеры, якая калісь вучыла сына на чужыне звяртніца да Бога ў роднай мове. Конзуль быў так-жа моцна ўзрушаны і без затрымкі даў патрэбны дакумент свайму суродзічу, які выказаўся нязьбітным дакументам аб сваім паходжанні — малітваю ў роднай мове.

Паводле Г. Фаттінгера.

ПЛАДЫ БЯЗБОЖНАГА ЎЗГАДАВАНЬНЯ.

Сёлета падчас суду над Слянскім і ягонымі субвінавачанымі ў Празе чэскай быў апубліканы ліст, які, сын аднаго з падсудных — Людовіка Фрэйка — выслаў у суд. У гэтым лісьце малады Тамаш Фрэйк аб сваім бацьку камуністу пісаў між іншым наступнае: «Я дамагаюся для майго бацькі найбольшае кары — смерці. Толькі цяпер я зразумеў, што гэта істота, нягодная імені чалавека, была майм найгоршым ворагам. Я ёсьць паслухманным камуністам і ведаю, што нянявісць, якую я адчуваю да майго бацькі, дасць мне новую сілу ў барацьбе за камуністычную будучыню нашага народу. Я вас прашу, паказаць гэты ліст майму бацьку і даць мне магчымасць сказаць яму ўслух ўсё тое, што я аб ім думаю».

Відаць, што камуністычнае ўзгадаваньне на ўзор расейскага піянэра Паўліка Марозава, які даносіў на сваіх бацькоў, знайшло пасъядоўнікаў і хіба-ж выкліча вялікую «радасць» у бацькоў камуністаў.

www.Kamunikat.org